

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Andra Kammaren. N:o 54.

Fredagen den 16 maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Till fortsatt handläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen äfvensom inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Andra Kammaren; och lemnades dervid i fråga om *punkten 3:o*, enligt förut skedd anteckning, ordet till:

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.*

Herr Widén, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den förste talaren på stockholmsbänken, som hade ordet i föreliggande fråga, yttrade bland annat följande: »En hvar känner det ansvar, som hvilar på honom i denna fråga, tyngre än i någon annan». Ja, mina herrar, så förhåller det sig för visso. Och jag tror, att den satsen är riktig, fastän, efter Första kammarens beslut, något positivt förslag icke kan åvägbringas. För min del har jag heller aldrig trott, att ett sådant förslag skulle komma till stånd i år. Situationen är allt fortfarande väsentligen densamma som förut. Andra Kammarens beslut kommer endast att innebära en varsel och få betydelse för hvad som för framtiden skall åtgöras i frågan.

Jemte den ansvars känsla, som, såsom sagdt, fäster sig i sinnena, är det dessutom en annan känsla, som gör sig gällande hos representanten, då han skall bestämma sitt beslut i frågan. Det är känslan af den förbistring, som råder. Jag behöfver ej fästa uppmärksamheten derpå, herrarne hafva nog sjelfva märkt, att det är många skiftande meningar, som här råda, så skiftande, att man med rätta kan kalla dem ett »kaos». Jag tror, att till och med inom de kretsar, der det till det yttre råder enighet, denna enighet i sjelfva verket finnes blott till det yttre, enär den icke är grundad på en fullständig och klar öfvertygelse om att hvad som föreslås verkligen är det rätta och bästa i föreliggande fall. Vid sådant förhållande är det ju också svårt för folkrepresentanten att bestämma,

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

hvilket af de olika förslagen han skall gifva sin röst såsom det bästa; och ställningen blir kanske ännu värre, om han, liksom jag, har en mera konservativ läggning i rent politiska frågor. Ty det är från den konservativa sidan, som de mest skiftande lockelserna framträda.

Jag får emellertid förklara, att jag för min del är fullt öfvertygad derom, att vi *måste* utsträcka rösträtten. Jag ledes dervid icke af någon rättfärdighetssynpunkt. Jag anser icke rösträtten vara en kompensation för medborgerliga pligter, utan jag ser frågan ur samhällets synpunkt. Jag anser, att vi måste hafva en utvidgning af rösträtten därför, att det kommer att blifva nyttigt för samhället, till en början därför, att samhället en gång måtte få fred för detta rösträttsbråk, som förekommit under en mängd år. Men vidare — och den synpunkten anser jag i alla fall vara vida förnämligare — behöfver samhället i sig upptaga dessa nya krafter, som nu sträfva framåt. Det är nödvändigt, att detta göres snart, att samhället snart måtte komma i tillfälle att med sig förena och amalgamera dessa krafter till att blifva ett med samhället genom det enda medel, hvarigenom detta på ett rätt verksamt sätt kan ske, nemligen genom att låta dem deltaga i det aktiva politiska lifvet. Derfor anser jag ock för min del, att en utvidgning af rösträtten, när den nu skall ske, också bör göras effektiv. Den bör gå minst lika långt som något af de föreliggande på census grundade förslagen, af hvilka det, som går längst, enligt min tanke är det af friherre von Knoring framställda.

Här har talats mycket om den *allmänna rösträtten*; man har ibland tillfogat orden: allmän, lika och direkt rösträtt. Så vidt jag kunnat fatta situationen, finnes emellertid bland dem, som föra ordet allmän rösträtt på tungan, många, för hvilka detta ord blifvit ett slagord, en formel, bakom hvilken allenast döljer sig afsigten, att den utvidgning af rösträtten, som genomföres, måtte förorsaka så liten maktomflyttning som möjligt. För min del tror jag, att en utvidgning af rösträtten *måste i viss mån* medföra en maktomflyttning, annars blifver den icke effektiv. Jag har därför en viss obegenhet att sluta mig till dem, som vilja hafva en skrifvelse om allmän rösträtt. Dessutom är jag icke öfvertygad om, att den passar för oss. Den allmänna rösträtten är någonting, som vi ännu icke pröfvat. Vi ha icke haft den så nära inpå lifvet, att vi kunnat göra klart för oss, hvad den innebär eller hur den skulle taga sig ut. Jag tror, att många, som tala derom, se frågan, så att säga, på afstånd utan att tänka sig in i den. I sammanhang med den allmänna rösträtten har man mycket talat om *proportionella val*. Jag är emellertid icke heller säker på, att en sådan valmetod passar för oss. Jag vill dermed icke hafva sagdt, att den icke *möjligtvis* kan passa, men jag vill icke vara med om att binda Riksdagen vid allmän rösträtt och proportionella val. Det förhåller sig dessutom så, att vid skrifvelseförslag — och något annat än ett skrifvelseförslag

skulle det ju icke blifva fråga om — fäster sig allmänt den föreställningen, att de endast syfta till uppskof. För min del vill jag icke vara med eller synas vara med om uppskof i vidare mån, än det är alldeles nödvändigt, och jag vill därför högst ogerna gå med på ett skrifvelseförslag.

Hvilket af de föreliggande positiva förslagen skall man då välja? Enligt min tanke föreligger egentligen endast tre förslag att välja på: konstitutionsutskottets förslag, konstitutionsutskottets förslag med den af herr Pehr Pehrson i Törneryd föreslagna ändringen och liberala samlingspartiets förslag.

Hvad *konstitutionsutskottets förslag* beträffar, behöfver jag icke så länge uppehålla mig dervid, då det redan förut blifvit af flere talare tillräckligt kritiseradt. Hufvudskälet för mig att icke sluta mig till detta förslag är emellertid, att deri föreslås, att municipal-samhällen och köpingar skola välja tillsammans med städerna. Jag anser för min del en sådan anordning alldeles olämplig. Det finnes därför icke det ringaste rättsliga underlag.

Hvad de båda andra förslagen beträffar, så är, då jag skall välja mellan dem, den synpunkten för mig af mindre betydelse, huru långt dessa förslag gå i afseende på census. I det afseendet är det ej, synes mig, någon stor skillnad mellan förslagen. För öfrigt gäller i fråga om census, enligt min tanke, det ord, en talare här i går använde, nemligen att »allt flyter». Jag tror, att i afseende på census är det visst icke klart, att vi få stanna vid de nu föreslagna bestämmelserna. Hvad vi finna antagligt i dag, blir kanske icke antagligt om ett år. Nej, det är icke den sidan af saken, som för mig är bestämmande, utan andra saker, som dessa förslag innehålla eller icke innehålla. Om jag då först fäster mig vid *liberala samlingspartiets förslag*, är det en del, som detta förslag innehåller, och annat, som det icke innehåller, som göra, att jag icke vill biträda detsamma. Liberala samlingspartiets förslag är icke blott, såsom det heter, bygd på den historiska grunden af sammanhanget emellan våra grundlagars bestämmelse om rösträtten och kommunallagarna, utan det har nästan helt och hållet kastat öfver dessa bestämmelser till kommunallagarna. Den § i riksdagsordningen, som handlar om valrätt, är ju, enligt detta förslag, så godt som helt och hållet allenast en hänvisning till kommunallagarna. Detta anser jag vara fullständigt origtigt; och hvartill det skulle kunna leda och sannolikt äfven afser att leda, visar den andra motionen af liberala samlingspartiet, som åsyftar att endast genom en enkel ändring i kommunallagarna utsträcka rösträtten till nya kategorier af valmän. Det åter, som detta förslag *icke* innehåller och som gifver mig anledning att icke sluta mig till detsamma, är fordran på fullgjord skattepligt såsom vilkor för erhållande af rösträtt.

När jag säger, att förslaget icke innehåller detta, så är det så till vida oegentligt, som nämnda fordran verkligen ligger inklusive i

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

förslaget, åtminstone till en del, ty genom att hänvisa till den kommunala rösträtten har förslaget behållit den i sjelfva verket svåraste bördan i afseende å skattebetalningen, nemligen den kommunala skattepligten. Men det har i alla fall varit så, att detta förslag har ansetts taga afstånd från yrkandet på »utskyldstrecket», såsom det heter, eller från fodran på fullgjord skattepligt såsom vilkor för rösträttens utöfvande. Det är därför, som jag befarar, att ett antagande af detta förslag skulle anses vara ett medgifvande derutaf, att denna fodran skulle få kastas öfver bord. För min del anser jag, att man icke kan kasta denna fodran öfver bord. Jag anser, att den ovilkorligen måste behållas, icke därför att fullgjord skattepligt skulle svara mot rätten att rösta, utan därför att den fullgjorda skattepligten bör vara ett bevis på och en regulator för ordentligheten i fullgörandet af pligterna mot samhället. Derigenom skulle man kunna utmönstra de oordentliga elementen för att endast behålla de ordentliga eller de, som verkligen känna sig hafva några samhällspligter att fylla. Jag tror, att hvilket rösträttsförslag vi än må komma att antaga, vare sig vi bygga på något af de nuvarande förslagens grund eller på någon mera vidtgående grund, så behöfva vi under alla förhållanden fasthålla fodran på fullgjord skattepligt. Detta är nemligen en oeftergiffig regulator med afseende å fullgörandet af de samhälliga pligterna och innebär en fodran, som man måste uppställa för åtnjutandet af de medborgerliga rättigheterna.

Jag ber att få säga, att, likasom jag icke är fullt belåten med förslagets censusbestämmelser, fodran på skattebetalning icke heller blifvit så formulerad i något af förslagen, att jag är fullt belåten dermed. Men jag kan naturligtvis icke här föreslå någon annan formulering af hithörande bestämmelser och vill icke heller göra det. Det skulle vara alldeles ändamålslost. Jag måste taga förslagen sådana de äro.

Det af de föreliggande förslagen, som tilltalar mig mest, är det, som framlagts af herr Pehr Pehrson i Törneryd. I detta förslag återfinnes fodran på skattepligtens fullgörande, och i detsamma har konstitutionsutskottets tillägg, att municipalsambällen och köpingar skulle läggas till städerna, tagits bort, och det har ej heller helt öfverflyttat bestämmelserna om rösträtten till kommunallagarna. Ja, säger någon, men det är en annan sak, som kommit dit. Der framställes nemligen fodran på likställighet i afseende å representationen mellan land och stad. Detta är sant. Men oakadt jag är stadsrepresentant, så vill jag säga, att detta är en fodran, som icke afskräcker mig att rösta för förslaget, helst de föreliggande skrivelseförslagen, som man eljest skulle rösta på, innebålla samma fodran. Det har förut i dag af flere stadsrepresentanter, särskildt på stockholmsbanken, framhållits, att detta är en fodran, som förr eller senare bryter sig fram. Detta är också min tro. För öfrigt, om det här skulle gälla en intresse motsats, hvad tjenar det till att

ur synpunkten af denna intresse-motsats hålla på det närvarande? Landsbygdens representanter äro ju redan nu så öfverlägsna till antalet, att hafva vi stadsrepresentanter ingen annan bundsförvandt än vårt eget antal, så komma vi icke långt. Jag tror i likhet med flere föregående talare från städerna, att det är bättre att i detta hänseende gå landsbygden till mötes. Då stå vi säkrare och lugnare äfven i afseende å dessa intressen.

För öfrigt synes det mig vara alldeles origtigt att i denna fråga tala om och bygga på intresse-motsatser. Det är dessa motsatser, som skola tagas bort. Vilja vi hafva en fullödig representation för det svenska folket, så måste vi hafva en representation, som jemnt motsvarar *alla* de intressen, som röra sig i samhället. Derför skola vi äfven hafva bort dessa intresse-motsatser, hvarom allt för mycket talats. Såsom jag hoppas och tror, skola de också komma att i lugn och ro och utan onödiga slitningar gå bort. För min del är jag derför med om, att en lika representationsrätt stadgas för land och stad. Jag anser, att det är någonting, som ligger i framtiden och som ej kan hindras, samt tror för min del, att intet rösträtts-förslag hädanefter kan framläggas med utsigt att vinna framgång, utan att det ställer sig på denna grund.

Jag har härmed velat tillkännagifva min ståndpunkt. Jag har velat säga, att jag för min del vid eventuel omröstning kommer att rösta för det förslag, som herr Pehrson i Törneryd här framlagt. Jag gör det icke derför, att jag anser detta förslag vara alldeles tillfredsställande. Det är många punkter i detta förslag, som jag för min del icke gerna är med om. Men jag anser förslaget i alla fall vara det bästa af de föreliggande förslagen; och hvad särskildt angår fordran på fullgjord skattepligt samt likställighet mellan land och stad, tror jag, att hvarje förslag, som framdeles framlägges med anspråk på att antagas, det må nu i öfrigt vara hurudant som helst, kommer att innehålla detta. Derför vill jag för min del rösta för detta förslag. Jag anser, att det minst af alla förslagen binder oss vid saker, som vi för framtiden få svårt att vidhålla.

Jag vill beträffande hvad jag i början sade derom, att jag önskar en effektiv rösträttsreform, tillägga, att här hafva yttrat sig en mängd talare, hvilka, när en folkrepresentant af annan sort än de sjelfva stigit upp och sagt, att han önskade en utsträckning af rösträtten, kastat honom i ansigtet: »det vill du icke, det är icke din mening». I detta hänseende skall jag be att få säga — jag talar härvid visserligen för mig sjelf, men jag tror, att jag äfven talar för många andra — att detta icke är sant. Jag *vill* ett effektivt rösträttsförslag, ett minst lika effektivt sådant som något af de föreliggande förslagen vid denna riksdag, med undantag af herr Brantings. Det sista förslaget går ju så långt och längre, än man någonsin kan begära, men af de andra förslagen är det icke ett enda, som i effektivitet — jag talar här icke som liberal eller konservativ — fullt tillfredsställer mig.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Jag tror för öfrigt, att, såsom jag nyss nämde, det också är nyttigt för samhället, att vi göra en sådan utvidgning af rösträtten. För min del tror jag, att det behöfves att i samhället upptaga nya krafter, som sträfva att komma fram och göra sig gällande i det politiska lifvet. Jag anser det vara hela samhället till båtнад, att vi taga dem med. Detta har hos mig varit en öfvertygelse, som jag hyst ganska länge och som blifvit allt fastare grundad, och det är denna öfvertygelse, som jag i dag velat uttala.

Jag vill tillika tillägga, att om denna öfvertygelse skulle hafva i någon mån rubbats, så skulle det hafva skett genom det sätt, genom hvilket man nu vill inverka på våra åsikter i förevarande fråga. Jag för min del klandrar här icke, att arbetarne genom strejk i förekommande fall vilja framkalla ett förstående af eller rättare sagdt ett nödgande att tillvarataga deras rättigheter; hvad jag vill uttala mitt ogillande af, är icke heller att denna sträfvan tager karakteren af brott mot ingångna aftal, ty sådant är i alla fall inom dessa områden någonting, som man fått lof att finna sig uti, det är ock närmast en affär emellan arbetare och arbetsgifvare. Men hvad jag i egenskap af folkrepresentant alldeles måste ogilla är det förhållandet, att denna sträfvan i dessa dagar tagit formen af vägrad pligtuppfyllelse mot samhället. Det, som synes mig vara beklagligast härvidlag, är, att det icke blott gäller att afbryta arbetet i fabriker och andra industriella inrättningar, utan att man äfven afbryter arbetet vid kommunikationsanstalter och andra anstalter i *samhällets* tjänst. Det är detta, som jag anser vittna om bristande pligtkänsla mot samhället och som skulle kunna föranleda mig att tro, att denna klass, som nu vill tåga fram till politiska rättigheter, icke är mogen därför. Denna tanke skall dock icke förleda mig att i förevarande fråga handla annorlunda, än jag i alla fall skulle hafva gjort. Jag tror, att arbetarne nog skola komma till besinning, att detta är orätt gjordt, och jag tror icke, att det bör, vare sig åt ena eller andra hållet, inverka på vårt beslut.

Herr talman, jag kommer att rösta för det förslag, som framstälts af herr Pehrson i Törneryd.

Häruti instämde herrar *Björkman* och *Pettersson* i Tjärsta.

Herr Wittsell: Herr talman, mina herrar! Under den tid jag haft förtroendet att deltaga i denna kammares förhandlingar, har jag alltid hyst den uppfattningen, att en utvidgning af den politiska rösträtten vore både nödig och nyttig. Denna uppfattning hyser jag fortfarande. Jag vill då icke fästa allt för stort afseende dervid, att en stor del af Stockholms arbetare samt af arbetarne i andra städer funnit med sin fördel förenligt att gå på gatorna och drifva för att inverka på behandlingen af rösträttsfrågan i Riksdagen. Jag tror, att detta icke har den ringaste betydelse hvarken för mig eller för någon annan.

I trots af det beslut, som Första Kammaren fattat, nemligen att antaga en skrifvelse, så anser jag för min del likväl, att det är nödvändigt eller åtminstone fördelaktigt, att Andra Kammaren fattar ett positivt beslut angående en utvidgning af rösträtten. Men vid bedömandet af de förslag, som föreligga, hvaraf det ej är något, till hvilket jag kan ansluta mig, hyser jag den uppfattning, att utskottets förslag med den förändring, som af herr Pehrson i Törneryd är föreslagen, skulle vara det enda, som det vore lämpligt och riktigt, att Andra Kammaren biträdde.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts).*

Af en talare på stockholmsbanken har det i dag blifvit framhållet, att om vi äro rösträttsvänner, måste vi taga det af herr von Friesen m. fl. framlagda förslaget. Detta kan jag för min del icke instämma i, ty jag hyser den obestriddliga uppfattningen, att de personer, hvilka hysa så ringa intresse för allmänna angelägenheter, att de icke vilja göra den uppoffringen med hänsyn till staten eller kommunen, att de betala sina utskylder, utan blott vilja ha rättigheter och icke några skyldigheter, icke äro värda att hafva med politiska ärenden att göra och således ej heller böra hafva någon rösträtt.

Det skulle kunna vara mycket annat att säga gent emot åtskilligt, som här blifvit anfördt, men för att vi skola komma till ett snart slut, skall jag för min del ej upptaga tiden längre, utan endast yrka bifall till utskottets förslag med den förändring, som deri af herr Pehrson är föreslagen.

Herr *Högstedt* instämde häruti.

Herr Jönsson i Färeköp: Herr talman! I det läge, hvori frågan nu kommit, har jag för min del intet annat yrkande att göra än att ansluta mig till det förslag, som af herr Pehrson här är framlagd.

Herr Schenström: Herr talman! Vid denna frågas behandling står ganska lifligt för mitt minne den tid, då förslaget rörande vår nuvarande riksdagsordning aflemnades, samt den glädje, hvarmed detta förslag helsades särskildt af dåvarande borgare- och bondestånden, men jag kommer också i håg, huru belåtenheten snart svalnade i borgarståndet, der den liberala intelligensen icke litet bidragit till förslagens framdrifvande, när man, ehuru för sent, kom under fund med, att städernas politiska betydelse var bruten. Till det dåvarande s. k. fjerde ståndet öfvergick genom denna representationsreform makten, nu gäller frågan, att densamma skall glida öfver i andra händer. Jag går ej längre än att söka *utjemna* de politiska förhållandena mellan olika samhällslager, men jag kan dervid icke finna någon anledning att göra det gradvis, utan jag vill på en gång låta *alla*, såvida något särskildt hinder icke förefinnes, under vissa vilkor få en utväg att tillvarata sina

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
¶(Forts.)

intressen. För min del är jag således med om allmän rösträtt med garantier, och det är om dessa senare, som enligt mitt förmenande striden kommer att stå vid rösträttsfrågans slutliga lösning under nuvarande förhållanden. Till en annan tid öfverlemnar nemligen jag frågan om allmän rösträtt utan garantier, och *då* må qvinnan äfven komma med, ty hon skall nog genom sin klokhet och makt öfver mannen bidraga att dämpa svallvågorna.

Hvad nu de föreliggande förslagen i denna fråga, utom herr Brantings, angår, är det enligt min åsigt intet af dem, som kommer att tillfredsställa det stora flertalet och för någon längre tid bringa rösträttsfrågan från dagordningen, utan det blir endast, om jag så må säga, ett lappverk, så länge grunden för valrätten skall vara en förmögenhetscensus; och beträffande särskildt det af herr von Friesen m. fl. afgifna förslag, är det, såsom mig synes, af den beskaffenhet, att alla, som icke vilja vara med om allmän rösträtt utan garantier, må med bestämdhet motsätta sig detsamma, såsom varande enligt mitt förmenande endast en bakväg att komma derhän. Och vore så ej förhållandet, kan jag ej inse, trots allt hvad man här talar om kompromiss, huru de ledamöter af denna kammar, som vid 1899 års riksdag röstade för allmän rösträtt utan garantier, nu skulle kunna vara med om ett sådant förslag, grundadt på det s. k. kommunalstrecket, om hvilket herr Branting från sin ståndpunkt nog riktigt yttrade vid samma års riksdag: att Andra Kammaren skulle genom att rösta för ett sådant förslag visa, »att den hade blicken öppen för våra kraf, och vi hade då kommit ett godt stycke på väg, och längre fram blefve vi nog sedan sams om fortsättningen». För att emellertid något kunna bedöma sammansättningen af en Andra Kammare, vald på kommunalstreckets grund, har jag skaffat mig två officiella intyg. Af det ena inhemtas, att i den stad, jag har äran representera, funnes nästlidet års höst 1,211 politiskt röstberättigade och 3,207 kommunalt röstberättigade män; vid riksdagsmannaval skulle der valmanskåren sålunda ökas med i rundt tal 2,000. I Norbergs socken med omkring 6,500 invånare — i den domsaga, der jag är domare — var år 1901 antalet af dem, som hade rösträtt vid riksdagsmannaval, 505, och kommunalt röstberättigade män utgjorde 1,042. Här skulle alltså valmanskåren fördubblas. Till detta kommer nu, att öfverallt, der fackföreningar bildats och organisation eger rum, medlemmarna, till hvilka nog större delen af de nya valmännen skulle komma att höra, ej få rösta annorlunda, än såsom de ledande bestämma eller helt enkelt på kommando, ett röstsätt, i fråga hvarom jag ej delar den uppfattning, som herr Wavrinsky på förmiddagen uttalade. En på sådant sätt vald Andra Kammare skulle efter min uppfattning komma att göra hvad som helst för att få sin vilja igenom. Den skulle vägra budgeter eller dylikt, ty den vore så beroende af sina radikala och socialistiska väljare, att den måste

vara med om allmän rösträtt utan garantier; och i den kammaren skulle nog äfven de nu s. k. liberales dagar snart vara räknade.

I sammanhang med detta vill jag yttra några ord i anledning af hvad herr Branting i går afton sade, när han ville öfvertyga kammaren om, att det icke vore så farligt att släppa löst i röst-rättsfrågan. Han talade då bland annat om förhållandena i Frankrike, och han berättade, att vid de nyligen skedda valen till deputeradekammaren hade, trots de fria institutioner man i det landet egde, valen icke utfallit på annat sätt, än att till den kammaren hade blifvit valda blott 43 socialister. Men herr Branting glömde tala om för oss, att det äfven valdes 90 stycken socialistiska-radikala och 129 radikala, hvilket tillsammans gör 262 deputerade af grupper, som hafva så många beröringspunkter och nog i det politiska lifvet i allmänhet komma öfverens.

Antages nu det af herr von Friesen aflemnade förslag, så skulle äfven den orimligheten komma att inträffa, att hvar och en, som egde en jordbit till 100 kronors taxeringsvärde, skulle få politisk rösträtt. Och då vore vi ganska säkert snart inne på det system, som i Norge kallas myrmansväsen. För öfrigt har man besvärat sig ganska mycket med att söka stryka öfver, om jag så får säga, den uppenbara orättvisan, att jordbruksarbetarne ej få vara med, och man har gjort ett ganska stort nummer af dem, som man väl så oegentligt kallar jordtorpare, hvarmed skulle enligt uppgift förstås landbönder, arrendatorer och torpare, men i verkligheten förhåller det sig ju så med dessa, att de redan nu till större delen hafva kommunal, om ock icke politisk rösträtt. Skulle med jordtorpare åter menas lägenhetsinnehafvare, är med många af dem förhållandet, att de ha kommunal rösträtt på grund af inkomst utan hänsyn till deras små lägenheter, hvilka ofta ej bestå af annat än den backe, på hvilken de byggt sin stuga, och ett potatisland derinvid. Särskildt i den ort jag nyss nämnde, nemligen Norbergs socken, finnes det flera hundra sådana lägenhetsinnehafvare, men en stor del af dem hafva inkomster såsom grufarbetare eller mindre handverkare. Nej, jordbruksarbetarne i allmänhet få ej vara med annat än genom allmän rösträtt, och därför är det ett ytterligare skäl, enligt min uppfattning, att å den vägen söka lösa denna stora fråga, hvarvid man bör visa förtroende och endast ordna så, att mindretalet ej blir alldeles öfverflygladt. I den riktningen finnas äfven reservationer till konstitutionsutskottets betänkande. Det talas der om proportionella val, ålder och skattepligt. Men det är äfven något annat, som i två af dessa reservationer beröres, och det är, att valtiden för Andra Kammaren skulle utsträckas till längre tid än 3 år; och detta senare synes mig vara ganska mycket att tänka på, ty det ligger så mycken vekhet i det svenska lynnet, hvilket nog bidrager till, att nationer af kraftig natur ej rätt förstå oss svenskar, att väl behöfves något, som äfven i det politiska lifvet kunde, så att säga, sätta stål i ej få.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Hvad åter beträffar de af herr Branting väckta motionerna, som jag ej kan vara med om, har det redan förut i dag från statsrådsbänken framhållits, att de ej heller skulle nu kunna leda till något positivt resultat. Och det är väl alldeles gifvet, att, om nu äfven skulle beslutas om allmän rösträtt i princip, det blott vore en tom demonstration, när man ju skulle till en annan period öfverlåta bestämmandet angående valkretsarna och hvad som dermed eger sammanhang, hvilket väl för öfrigt vore i hög grad oformligt.

Af hvad jag nu tillåtit mig anföra framgår, att jag ej kan vara med om den kongl. propositionen, ej heller om något af de nu afgifna förslagen, utan jag kommer att för min del ansluta mig till ett skrifvelseförslag rörande en allsidig utredning af denna fråga på allmänna rösträttens grund; och jag vill i det hänseendet säga, att man icke har rätt påstå, att de, som stå på den sidan, icke mena allvar, förrän man verkligen får giltig anledning till något sådant påstående.

Något yrkande, herr talman, i fråga om, huru denna skrifvelse skulle vara affattad, har jag dock för närvarande icke att göra, utan jag får nu yrka afslag på den föredragna punkten eller utskottets förslag.

Herr Nyström: Då jag har underskrifvit den af herr von Friesen m. fl. afgifna motionen och äfven instämt i hans afslagsyrkande beträffande utskottets förslag, har jag ansett, att jag icke vidare behöfde i den saken yttra mig. Deremot skall jag be att få med några ord uttala min sympati för herr Lindhagens motion om rösträtt äfven för qvinnor. Konstitutionsutskottet har erkänt, att hans yrkande är teoretiskt riktigt. Så vidt jag kan finna, är ett sådant erkännande äfven ett erkännande af, att saken är riktig och rättvis, och när den det är, förvånar det mig, att konstitutionsutskottet icke tagit steget fullt ut och äfven i sin ordning hemställt om bifall till motionen.

Utskottet kan icke heller försvara sig med det påståendet, att det skulle vara ett oklokt steg och att derigenom skulle uppstå någon fara för samhället, ty det torde vara mycket väl bekant, att qvinnan, om hon genom rösträtt tillerkändes rätt att deltaga i det politiska lifvet, ingalunda skulle deruti införa något oroväckande element, utan att hon tvärtom skulle blifva en i bästa mening konserverande kraft. Den stora insats, som qvinnan gjort i vårt kulturella lif, det betydelsefulla arbete hon utfört på olika områden, den kraft hon lagt i dagen i allt sitt arbete, och den pligttröhet hon visat, bör i sanning erhålla ett större erkännande äfven från de politiska kretsarne, än som nu kommit henne till del.

Att icke någon fara uppstår af qvinnans rösträtt framgår äfven deraf, att i de länder, der den införts, der har den helsats med odelad tillfredsställelse. Jag skall tillåta mig att ur tidskriften

»Dagny» citera några uttalanden rörande de erfarenheter man i Australien vunnit rörande kvinnans deltagande i det politiska lifvet. Nämnda tidskrift säger: »Australiens kvinnor hafva, efter hvad af här åberopade källor framgår, med lofvärdt nit begagnat sig af sina nya rättigheter, men deras intresse har dock koncentrerat sig mindre kring partifrågor än sociala och lagstiftningsreformer, särskildt sådana, som beröra barnens och kvinnornas ställning. Många nyttiga reformer hafva äfven, sedan kvinnorna fingo rösträtt, i detta hänseende genomdrifvits.» Ur ett bref från Australien yttras följande: »Vi spåra verkan deraf (kvinnans valrätt) i egenskaperna hos de män, som väljas. Man ser mera på karakter än på förmåga. Man frågar sig angående hvarje kandidat: har han godt anseende? Är han höjd öfver alla misstankar, en hederlig man, en nyttig medborgare? — — — Sådana män erhålla, sedan män och kvinnor fått lika rösträtt, de flesta rösterna och blifva valda.» Äfven från Nya Zeeland ha liknande vitsord ingått. Premierministern på Nya Zeeland, herr Seddon, skrifver härom: »För några år sedan röstade jag emot qvinlig rösträtt. Den har nu varit lag tillräckligt länge för att hafva kommit öfver det experimentalta stadiet och hunnit visa sitt inflytande på vårt folks hemlif. Det är en fullkomlig seger. Bästa beviset för dess framgång ligger i det faktum, att det icke ens höres en framhviskad antydning om att taga den tillbaka.» Fru Seddon, den förutnämnde premierministerns maka, säger också: »Jag var först motståndare till saken, emedan jag ansåg, att kvinnor icke borde blandas sig i något så obehagligt som de stormiga valen. Jag ansåg, att de gjorde bättre i att hålla sig borta från politiska strider. Men det har visat sig vara en god sak. Intet störande eller obehag af något slag har varit förbundet dermed, och det har gjort kvinnorna mycket godt att intressera sig för allmänna angelägenheter.»

Af dessa uttalanden framgår det otvetydigt, att det är en god kraft, som genom kvinnan skulle komma in i det politiska lifvet, och att såväl män som kvinnor, som från början dertill varit bestämda motståndare, nu, sedan erfarenhet vunnits i saken, blifvit kvinnorösträttens tillgifna anhängare. Det ligger ju i sakens natur, att en sak, som är rättfärdig, alltid i längden måste bära goda frukter, och när det nu är så väl, att de svenska kvinnorna sjelfva börjat arbeta för sin saks framgång, anser jag det vara för landet klokt, nyttigt och godt att understödja dem i deras sträfvanden.

För min del kommer jag att för sakens skull icke blott yrka bifall till motionen, utan äfven att såsom en opinionsyttring begära votering om densamma.

Herr Österberg: Herr talman, mina herrar! Det har talats mycket i denna kammare under dessa två dagar, och det märkliga har inträffat, att flertalet talare framhållit sina sympatier för en rösträttsreform. Man synes sålunda åtminstone ha kommit så långt

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.*
(Forts.)

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

i denna kammare, att man icke längre vill förneka det berättigade i att utsträcka rösträtten. Det är blott i fråga om hur långt man skall gå, som man icke tycks kunna ena sig ännu, och det kanhända också framdeles kommer att blifva svårt att ena sig om en bestämd ståndpunkt, synnerligast som man vid bedömande af frågan är hänvisad till att taga hänsyn till de stämningar, som göra sig gällande i Första Kammaren. Det synes mig dock, som om man under sådana förhållanden i stället för att taga mera hänsyn till möjligheten att kunna förena de båda kamrarna om ett positivt beslut borde söka att komma på det klara med inom denna kammare hvad man verkligen vill. Jag är lifligt öfvertygad om, att, för den händelse denna kammare gjorde sig besvär med att höra efter de pulsslåg, som komma från folkets hjerta, skulle också kammaren snart vara ense om, hvilken rösträttsreform som är den för landet lyckligaste och säkerligen skulle komma att åstadkomma hvad vi nu sakna, nemligen ett enigt folk.

Vid föregående riksdag, då Riksdagen beslöt att pålägga det svenska folket dryga bördor genom den utsträckta värnpligten, talades det i vackra ordalag om, hurusom med ökade skyldigheter skulle komma ökade rättigheter. Men nu, när man talar om att förverkliga dessa vackra ord, då finner man, huru man köpslår om dessa rättigheter, huru man framhåller den ena klassens berättigade kraf emot den andra att bibehålla — om icke hela — så dock större delen af sin makt. Man skjuter fram spörsmål om städernas och landsbygdens olika intressen, och man vill framhäfva, hurusom jordbrukaren, handverkaren och industriarbetaren och folk, som sysselsätta sig med andra näringar än jordbrukarens, ha så skarpt motsatta intressen, att, derest man skulle medgifva de sistnämnda befolkningslagren ett större inflytande på sammansättningen af den folkvalda representationen, jordbrukarne skulle komma i en sådan ställning, att deras intressen icke kunde tillvaratagas, ja, man till och med får höra, att jordbrukarne skulle komma att blifva den klass, på hvilken de andra klasserna skulle vältra öfver en hel mängd bördor, som denna klass icke har fått bära och som denna klass också lyckats i viss mån frigöra sig från. Men, mina herrar, jag tror mig kunna påstå, att jag eger ganska god kännedom äfven om landsbygdens förhållanden på det sättet, att jag under många år umgåtts på förtrolig fot med landtbrukare. Jag har besökt dem i deras hem, både jordtorpare och småbönder, och jag har äfven umgåtts med sådana bönder, som väl i vanliga fall, när herrarne äro hemma, utgöra herrarnes umgängeskrets. Jag skall då säga herrarne, att under de samtal vi haft med hvarandra, har jag icke funnit, att det förefunnits någon direkt ovilja mot den industriella arbetarklassen. Jag har tvärtom oftare funnit, hurusom man med förståelse sett på dessa samhällsklassers arbete för nykterhet, för religion och för ordnade förhållanden i öfrigt. Man har äfven öppet och ärligt erkänt, att vi här i landet först i och med det att arbetarne

och småbönderna och den arbetande massan af folket i sin helhet gå hand i hand framtiden till mötes, först då skola vi få ett starkt och enigt Sverige, ett Sverige, der man söker efter bästa förstånd ordna de mellanhafvanden, som kunna förefinnas, och de olika intressen, som kunna förefinnas mellan industrien och jordbruket i allmänhet.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.*
(Forts.)

Det har här konstaterats, att jordbruket så småningom går tillbaka, att industrien till sig indrager allt större och större mängder arbetare. Detta förhållande kan ju icke förnekas, men å andra sidan, om man ser saken på närmare håll och opartiskt betraktar den, skall man finna, att anledningen till jordbrukets tillbakagång ligger delvis hos jordbrukarne sjelfva, därför att dessa icke på allvar sökt att drifva upp jordbruket till en sådan ståndpunkt, att det kan bibehålla de krafter, som under gynsammare förhållanden, under nya och förbättrade förhållanden skulle finnas kvar för jordbruket. Således vågar jag konstatera, att det icke förefinnes några så skarpa motsatser mellan städerna och landet, som här har framhållits, och på grund deraf anser jag, att man icke behöfver konstruera upp någonting, som i sjelfva verket icke förefinnes. Arbetarne på landet, småbrukarne och arbetarne i städerna äro lika goda bussar tillsammans och ha samma intressen, det är min fulla öfvertygelse. På grund af denna öfvertygelse anser jag också, att det icke innebär den aflägsnaste fara att utsträcka rösträtten till hvarje myndig och välfräjdad svensk medborgare, utan att en dylik utsträckning af rösträtten till allmän rösträtt, som vi bruka säga, är ett konserverande medel af den yppersta beskaffenhet.

Det har under diskussionen framhållits, huru som i industriorterna och städerna arbetarne försumma att erlägga sina skatter och följaktligen dermed visat sig ega ett mindre intresse, en mindre ansvars känsla gent emot samhället. Jag beklagar upprigtigt, och jag har alltid gjort det, att det finnes exempel att anföra af denna beskaffenhet, och jag har många gånger uttalat mitt missnöje öfver, att det finnes en så betydande mängd arbetare i Stockholm, som försumma att erlägga sina kommunala utskylder och på så sätt göra sig politiskt omyndiga. Men, mina herrar, när man talar om denna pligtförsummelse ifrån arbetarnes sida, då bör man i rättvisans namn äfven taga hänsyn till, att det icke alltid är sagdt, att det ensamt är de skattskyldiges fel, att icke skatterna blifva inbetalta. Här i Stockholm har man ju med styrka framhållit, att det är uppbördsverket, som i mycket stor utsträckning bär skulden till, att så är förhållandet. Och det finnes nog äfven andra platser, der det råder försummelse i sättet att uppbära arbetarnes små styfrar. Men å andra sidan kan man göra den invändningen, att när man vet, att man har en skyldighet, bör man äfven fullgöra denna sin skyldighet. Och jag säger ännu en gång, att jag beklagar, att man icke söker att vrida det vapnet ur motståndarnes händer.

Men trots det att det finnes ett afsevärdt antal försumliga med-

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

borgare, som icke förstå att tillvarata sin medborgarliga rätt, så visar det sig å andra sidan, att det finnes en stor skara, som gör sina skyldigheter. Och hvarför icke gifva dem deras medborgarrätt? För öfrigt kan man invända, att när det icke finnes en möjlighet för arbetarne att få något inflytande på de samhälliga angelägenheterna, när arbetarebefolkningen i stort sedt finner, att den icke kan få fram sina meningar på ett sätt, som kan betyda något, är det lätt tänkbart, att en viss likgiltighet skall inträda.

Jag står således på den allmänna rösträttens grund, lifligt öfvertygad, att först i och genom införande af allmän rösträtt vi skola erhålla fred och lugn och möjlighet till en sansad utveckling i detta land. Men vid valet 1899 förklarade jag mig beredd att gå med på det von Friesenska rösträttsförslaget såsom ett steg i rätt riktning. Och trots det att i följd värnpligtens genomförande enligt mitt förmenande slog omkull denna min förpligtelse, skall jag ändock fortfarande biträda detta förslag för att visa, att vi icke vilja i ett enda slag gå fram mot det, som jag anser vara slutmålet, nemligen den allmänna rösträtten, utan att äfven vi, den allmänna rösträttens vänner, äro benägna att taga ett verksamt steg i rätt riktning. Men jag kan under inga förhållanden förlika mig med det, att man söker föra fram sådana förslag som de, hvilka afse att kringskära de möjligheter till en effektiv rösträttsreform, som just ligger i samlingspartiets förslag, men icke återfinnes vare sig i konstitutionsutskottets eller öfriga här föreliggande förslag.

Gent emot samlingspartiets förslag har man invändt det, att detta förslag för oss med ett stort steg framåt till den allmänna rösträtten, och det skulle vara felet med detta förslag. Jag tror, att det är förslagets förtjenst, mina herrar. Och hvad beträffar det tal, som här förts om allmän rösträtt med alla möjliga slag af garantier, ber jag att få säga, att det ofta, allt för ofta till och med i denna kammare, resoneras på det sättet, att denna kammare skulle utgöra Riksdagen enbart. Nu, när man talar om allmän rösträtt med proportionella val och en mångfald andra garantier, då erinrar man sig icke, att man har en minoritetsrepresentation i Första Kammaren af den beskaffenhet, att det är den, som beslutar hvad vi skola göra. Och under sådana förhållanden synes det mig, som om man icke hade den ringaste anledning att ställa upp en mångfald skrankor för att förhindra folket att få ett verkligt uttryck i den s. k. folkvalda kammaren. Hvarje tal om proportionella val, framför allt till denna kammare, finner jag vara det uppenbaraste skämt med denna kammare, därför att om man skall tala om proportionella val till en riksförsamling, bör det vara under förutsättning, att man har ett enkammarssystem. Ville man slå i hop medlemmarne i Första och Andra Kammaren och välja dem genom allmän rösträtt i förening med proportionella val, då funnes det en förnuftig tanke i den anordningen, ty då finge minoriteten genom de proportionella valen en ganska aktningvärd minoritet. Men att redan nu hafva

en minoritetsförsamling i Första Kammaren och att sedan genom proportionella val sätta fast ett annex till denna kammare i den Andra Kammaren för att sålunda öfverlåta beskattningen i sin helhet på den Första Kammaren, det finner jag vara det uppenbaraste själfmord, som af denna kammare kan företagas. Och därför kan jag icke för min del på några vilkor vara med på ett förslag om allmän rösträtt med *proportionella* val till denna kammare. Deremot finner jag det vara riktigt, att man vill hafva ett bevis för, att alla medborgare, som skola utöfva politisk rösträtt, fullgöra vissa vilkor för att visa sitt medborgerliga intresse. Men då får man icke uppställa villkoren så, att de för fattigt folk innebära detsamma som ett förbud att utöfva rösträtt, utan man bör ställa villkoren så, att hvarje medborgare, äfven den fattige, men intresserade medborgaren får rösträtt, men på samma gång kan visa i handling, att han är en ordentlig och intresserad statsborgare. Och jag tror, att dylika garantier mycket väl kunna uppställas, utan att man behöfver framställa fordran på betalda kommunalutskylder, som mången gång för fattigt folk gör det omöjligt att äfven med bästa vilja fullgöra sina skyldigheter. Jag finner för min del, att man icke bör sammanblanda statsborgarskap med fullgörande af de kommunala skyldigheterna, och detta så mycket mindre, som inom kommunerna icke förefinnes någon möjlighet för de lägre samhällsklasserna att få fram sin mening, huru kommunalskatterna skola regleras. Ty de kommunala myndigheterna väljas ju på landet efter 5,000-gradig och i städerna efter 100-gradig skala. Och under sådana förhållanden är det själfklart, att arbetarne och småfolket i allmänhet icke få det aflägsnaste inflytande på frågan om den kommunala beskattningen. Följaktligen finner jag det orätt, att, om de kommunala styrrpinne drifva upp de kommunala skatterna i hög grad och sålunda försvåra fullgörandet af den kommunala skattskyldigheten, äfven då säga: du måste erlægga dina utskylder för att blifva berättigad att välja de män, som skola lagstifta i detta land.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag få säga, att jag icke kan biträda konstitutionsutskottets förslag, att jag kommer att rösta för motionen om allmän rösträtt, när vi komma till den punkten, men sedermera skall vara villig att gå med på en väsentlig sänkning af strecket för att på det sättet få fram, att det finnes en stark minoritet i denna kammare, som vill skipa rättvisa, trots det att Första Kammaren gått denna kammare i förväg och afklippt alla möjligheter att få ett uttalande af representationen i sin helhet, hvarigenom den skulle kunnat visa, att den toge konsekvenserna af den nya härordningen.

Herr Kronlund: Herr talman! Mina herrar! Herr David Bergström yttrade i dag några ord. Han sade, att beslutet i följande fördrade ett beslut i år. Och jag är deri fullkomligt ense med honom. Min afsigt hade varit att med min röst medverka till det förslag, som kunde befrämja en positiv lösning af denna fråga.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Regeringsförslaget öde och den omständigheten, att konstitutionsutskottets förslag fallit i Första Kammaren i dag, har tyvärr grusat min förhoppning i det afseendet. Jag kan icke underlåta att i likhet med några andra talare tycka, att samlingspartiet i viss mån bidragit till detta sakernas tillstånd. Man kan ju tycka, att regeringen utan tillräcklig utredning framlagt sitt förslag. Men det var dock samlingspartiet, som mangrant och enhälligt fordrat ett förslag, och regeringen har därför framkommit dermed. Det var ett taktiskt missgrepp af detta parti att från början ej allenast ställa sig afvisande, utan till och med fullkomligt omedgörligt mot detta förslag, som dock till sin kärna var detsamma som samlingspartiets och som, med fränseende af några utväxter, kunde med regeringens pondus i Första Kammaren hafva blifvit ett verkligt effektivt rösträttsförslag. Tid och tillfälle äro nu förbi, och anspråken synas numera blifva, att vi skola ha bort penningcensus och ställa oss på en helt annan grund. Och denna grund och detta program har ju herr Branting uppställt i sin motion, ehuru jag för min del icke kan följa honom till den obegränsade och oinskränkta allmänna rösträtt, som han förordar. Han har gjort blomstermålningar derom från andra länder och hänvisat dertill, att exemplet från dessa visar, att det icke är farligt att införa denna allmänna rösträtt. Men, mina herrar, för det första finnes det ingen allmän rösträtt i dess vidsträcktaste bemärkelse i andra länder, och för det andra visa exemplen från många lands parlament ett obeskrifligt kif, split och upplösning, företeelser, som kanhända hafva lika mycket sin orsak i folkslagens degradering och nedgång som i den allmänna rösträtten.

Herr Branting hänvisade också på de senare dagarnes företeelser, såsom utvisande med nödvändighet en fordran på uppfyllande af det anspråk, som de breda lagren hafva på allmän rösträtt. Herr Branting torde dock vara ense med mig, att den påtryckning, som ligger i denna strejk, icke behöfves för att öfvertyga rösträttsvännerna om en reform och stämma dem till sympati för denna reform. Och herr Branting kan nog också vara ense med mig derom, att icke verkar denna demonstration och påtryckning på rösträttsmotståndarne, kanske snarare tvärtom. Påtryckning, hot och våld hafva alltid haft en dålig klang och varit dåliga medel i vårt land för att vinna reformer i ena eller andra riktningen. Och jag kan icke låta bli att, i likhet med hvad många andra i dag och under gårdagen gjort, uttala, att det är upprörande att se, med hvilket hänsynslöst förakt aftal och öfverenskommelser brytas af arbetarnes socialistiska ledare, hvilken bristande hänsyn ådagalagts af dessa med afseende på andra klassers berättigade intressen i alla möjliga afseenden. Huru beundransvärd arbetarnes sammanhållning och uppoffringar än månne vara, så måste det dock förefalla beklagansvärdt, att de, som ha ledningen, väl smaka maktens sötna, men glömt maktens ansvar, det ansvar, som bort ha förbjudit dem att börja en strejk, som har varit den ändamålslösaste och onyttigaste, som man kan

tänka sig, och som blott bidragit att tända split, missnöje och missstämning bland breda lager och som just träffat särskildt de klasser, som stå arbetarerörelsen närmast. Den rike mannen kan lätt ersätta spårvagnar och dylika fortskaffningsmedel med egna ekipage, han har sitt goda skafferi att tillgå, då bodarne äro blottade på lifsmedel. Men det är just de breda lagren, som träffas, herr Branting, af denna utsvaltningsmetod och detta belägringstillstånd.

Med afseende å de olika förslag, som nu föreligga, har jag redan angifvit min ställning och dervid meddelat, att jag ansluter mig till det skrifvelseförslag, som affattats af herr Boëthius och som synes mig innebära möjlighet att jemte utsträckning af rösträtten bevara äfven andra samhällsklassers än arbetares inflytande i politiskt afseende i vårt lands angelägenheter.

Herr Branting: Herr talman! Mina herrar! Jag ber till en början att få tillbakavisa det sjelftagna och fullkomligt omotiverade målsmanskap för de breda lagren, som den siste ärade talaren nyss tog sig och hvari han för sin del syntes vara angelägen att utgöra ett litet eko från ett större och kraftigare tal, som vi på förmiddagen hörde från statsrådsbänken. Jag tror, att de breda lagren i Stockholm, hvilka stå arbetarerörelsen närmast, kunna mycket väl uttrycka sina känslor, utan att herr Kronlund erhåller något som helst deras uppdrag att föra deras talan i det fallet.

Jag har begärt ordet här utaf åtskilliga anledningar. För det första därför, att jag, huru illa det än skorrar i mångas öron, ämnar fortsätta att läsa upp en del meddelanden angående det, som i denna stund tilldrager sig i landet, hvilka meddelanden kommit mig till handa, sedan jag hade ordet sist.

Det är helt säkert för herrarne bekant, åtminstone i allmänna drag, att den stora demonstrationsstrejk, som ni se här i Stockholm under edra ögon, pågår öfver hela vårt land, hvar helst organiserade arbetare finnas, med endast enstaka undantag, der man af ett eller annat lokalt skäl beslutat att icke gå med på densamma. Denna arbetsnedläggelse har sedan i går ytterligare ökats i väsentlig grad. Jag beräknade i går siffran för de i Stockholm strejkande betydligt lägre, än hvad den för närvarande är. I Stockholm ha enligt sista rapporterna öfver 35,000 man nedlagt arbetet. Vidare ha utom de siffror, som jag i går anförde och hvarigenom vi kommo upp till omkring 50,000, inkommit rapporter från andra delar af landet.

Här föreligger en hel packe telegram: från Sundsvall: 1,500 i dag från sågverk i staden, utvidgas i morgon; från Skutskär—Harnäs: strejkande arbetare, uppgående till 1,000 personer, uttala sin sympati för herr Brantings motion, den allmänna rösträtten; från Nyköping: Nyköpings arbetare ha i dag nedlagt arbetet öfverallt, stora möten och demonstrationer, allmän rösträtt fordras bestämdt; från Limhamn: arbetsnedläggelse den $\frac{16}{5}$ af 1,000 arbetare; från Grebbestad: 163

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

man nedlagt arbetet såsom demonstrationsstrejk; från Hamburgsund: arbetet inställt. Lefve rösträtten! Från Morgongåfva: arbetet vid verkstäderna nedlagdt, och hela personalen samlad till möte, vår lösen är: allmän, lika och direkt rösträtt; från Ätvidaberg: arbetare till ett antal af 350 nedlagt arbetet och samlade till gemensamt möte, protestera på det kraftigaste mot alla förslag, som ej afse allmän rösträtt, och ansluta sig till Brantings motion; från Grängesberg: Grängesbergs arbetare, uppgående till 2,000, ha i dag som demonstration för allmän rösträtt nedlagt arbetet; från Ystad: alle man ute, omkring 1,200; från Falun: Vagn- och maskinfabriken samt grufvorna stå stilla. 800 strejka i dag, 1,000 i morgon; från Helsingborg: 600 arbetare ha i dag nedlagt arbetet; från Lysekil: Omkring 500 arbetare i Lysekil med omnejd ha i dag gått i demonstrationsstrejk; från Arlöf: Ett hundra tjugufem deltaga i storstrejken från vagnfabriken; från Göteborg: 5,500 ha här nedlagt arbetet, ytterligare 1,000 i morgon; från Köping: 400 arbetare nedlagt arbetet, fordra allmän rösträtt; från Linköping: Arbetsnedläggelsen här omfattar 500; från Trelleborg: I arbetsnedläggelsen här deltaga lågt räknadt 700 man; från Sala: 250 man nedlagt arbetet i Sala; från Lund: Här deltaga minst 2,000, stämningen hänförd; från Bomhus: I Bomhus deltaga 850 man i arbetsnedläggelsen; från Jönköping: 3,000 man vid 15 etablissement ha nedlagt arbetet, fordrande allmän rösträtt och protesterande mot alla fuskförslag; från Söderhamn: arbetsnedläggelsen i Söderhamn omfattar 600 man; från Östersund: 2,000 strejkande på platsen; från Vestervik: arbetet nedlagdt — — — 800 personer; från Örebro: 1,200 deltaga i arbetsnedläggelsen; från Eskilstuna: 4,012 man nedlagt arbetet; från Vaxholm: Brännuddens, Vaxholms och fortifikationsarbetare ha gemensamt nedlagt arbetet. 325 man. Summan går upp till det, som jag i går i en stor, rund siffra tillät mig anse vara det sannolika, nemligen mellan 75 och 100 tusen man, hvilka i denna stund demonstrera på det kraftigaste för den allmänna rösträtten, på det kraftigaste sätt, som står dem till buds, genom att visa sin vilja till uppoffring för ett stort ideelt mål.

Dertill vill jag åberopa en resolution, afgifven af jernvägsmän från såväl statens som enskilda jernvägar, som beröra Stockholm. Samlade till möte i ett antal af 600 uttala dessa som sin bestämda mening, »att någon annan lösning af densamma» — d. v. s. rösträttsfrågan — »numera icke kan anses tillfredsställande, än införande af den allmänna, lika och direkta rösträtten. På samma gång vill mötet uttala sin fulla sympati för alla de inom laglighetens ramar företagna påtryckningsåtgärder, som för närvarande af Sveriges arbetare tillgripits, samt förklarar, att för så vidt det visar sig, att en effektiv rösträttsreform icke kan erhållas med mindre än att äfven jernvägspersonalen nedlägger allt arbete, en dylik arbetsnedläggelse må företagas vid såväl statens som enskilda jernvägar, som beröra Stockholm. Ansvar för ett dylikt inställande af jern-

vägstrafiken med deraf följande rubbningar drabba i så fall de maktgande, som ej genom andra medel kunna förmås till en rättvis lösning af rösträttsfrågan, samt uppmanar mötet alla dem, som icke ännu ha bidragit med en dagsinkomst, att göra detta», etc.

Från Skönvik har aflåtits följande telegram, som jag anser mig böra uppläsa: »Arbetare vid Skönvik, Östrand, Sund och Johannedal, samlade till qvallsdemonstration, vilja härmed ytterligare framhålla krafvet på allmän, oinskränkt rösträtt. Det kan och skall icke förr blifva fred i vårt land. Vi fordra endast rättvisa af folkets representanter och endast rättvisa bör vara bestämmande vid deras beslut.»

Dessa meddelanden har jag velat göra först som en upplysning om den situation, hvarunder Riksdagens Andra Kammare går att fatta sitt beslut i landets lifsfråga, och jag understryker här ånyo ytterligare den maning, som jag i går afton stälde till kammaren att betänka, att det har aldrig varit en sådan folkrörelse i vårt land, och att detta måste utöfva en ofantligt stor inverkan på en och hvar, som vill se förhållandena som de äro, vill se sanningen i ögonen. Det svenska folket håller på att tröttna på att längre undanhållas hvad det anser vara sin fulla rättighet att erhålla.

Men jag har också blifvit uppkallad af uttalanden, som här hafva fälds under debatten. Herr Hans Andersson i Nöbbelöf berättade i går afton en historia, som skulle hafva timat med honom sjelf och som man skulle kunna kalla för: Sagan om Hans Andersson och mattorna. Det har sagts mig af riksdagskamrater, hvilka haft tillfälle att se den beklagansvärde fackföreningstyranniserade mannen, som bjöd ut dessa mattor, att han alldeles säkert hörde till den kategori af menniskor, hvilka hvarken före denna storstrejk eller efter densamma ha något regelbundet arbete, samt att han helt enkelt var en kringvandrande försäljare, som gick och sålde ett och annat, som han kunnat komma öfver. Om han försökte vädja till herr Hans Anderssons varma hjerta med anledning af att han skulle vara en af arbetareledningen så plågad man, gick han ju helt visst till rätt adress. Jag vill i alla fall säga här rent ut som min mening, att herr Hans Anderssons frisinne har nu lefvat i tio år på ett bevingadt ord, som han en gång i en hastig vändning fälde i Riksdagens Andra Kammare, och det synes mig, att det kan vara på tiden, att detta anseende för frisinnad uppfattning nu omsider justeras ned till sina rigtiga proportioner. Ty man kan dock icke i all evighet, årtionde efter årtionde, blott på den förklaringen en gång, att »vi rösta icke på kommando», gå och gälla som frisinnad man, när alla ens handlingar och åtgöranden i de viktigaste frågorna vittna om allt annat än frisinnade tendenser.

Det har från statsrådsbänken, af justitieministern, gjorts en del uttalanden — jag skulle vilja säga: han har hållit ett demonstrationstal — hvarigenom han med en taktisk skicklighet, som jag alltid hos honom trott mig böra beundra, en rent formel skicklighet, lyckats helt och hållet få kammaren att för ett ögonblick glömma,

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

att han stod der på den platsen som representant för ett förslag, så dödsdömdt, så omöjligt, att ingen mera talar derom. I stället kastade han ut sin uppfattning om dessa saker, som äro dagens aktuella spörsmål och hvarom en hvar talar och som sysselsätta hvars och ens tankar, och sökte då få några lättköpta bravorop genom att anpassa sig efter det auditorium, till hvars gillande han vädjade. Han fann också helt visst den rätta stämningen, med hvilken han borde tala för att i dessa frågor få bifall just från det håll, der han inhöstade sådant. Både här i kammaren, hos en stark falang, och — efter hvad det sagts mig — i all synnerhet i Första Kammaren har detta hans nya programtal: *Front mot arbetare-rörelsen!* varit som en ljufsig signal derom, att han är dock kanske en man, af hvilken fortfarande kan väntas åtskilligt i de »samballs-bevarande» idéernas tjenst, oaktadt hans första debut som rösträtts-reformator var ett sådant generalfiasko — ja, det förefaller mig icke vara något personligt kränkande ord, som jag der sagt; jag har uttalat en sanning angående sjelfva det förslag, som har blifvit framlagdt af en person, och jag tror, att diskussionen i en så allvarlig sak väl bör kunna föras huru skarpt som helst om sak, när den icke kränker person.

Uti kampen således pro aris et focis har justitieministern rigtat mot mig särskildt den förebråelsen, att jag har inbillat eller varit med om att inbilla massorna, att de skulle kunna vinna något nu genast genom sitt uppträdande. »Hade dessa blifvit upplysta» — så ungefär föllo hans ord — »om att det icke vore för ögonblicket möjligt att genomföra den allmänna rösträtten, därför att med denna fråga sammanhängande så mycket annat, som först måste utredas, så skulle dessa demonstrationer hafva uteblifvit.» Ja, så föllo orden, och kammarens majoritet började lystra till dem och understödde talaren med bravorop. Men, mina herrar, det är att beklaga, att herr justitieministern, som å embetets vägnar, såsom han uttryckte sig, egnat en rätt vidlyftig granskning — för hvilken jag är honom tacksam — åt Socialdemokratens innehåll, hvarken kommit att der se eller på annat sätt fått kännedom om det manifest, hvarigenom vårt partis beslut har kungjorts för Sveriges arbetare. Detta manifest, som jag nu håller i min hand och som framlägger de resultat, hvartill kongressen kommit i dessa frågor, innehåller sjelfva den resolution, som utgjort grundvalen för de rösträttslöses hela upp-marsch, detta manifest har dock spridts i 100,000 exemplar! Jag kan därför icke säga annat än att vi i den mån sig göra låtit sökt att med tillhjälp af detta manifest gifva massorna de erforderliga upplysningarna. Men hvad står nu i detta manifest, antaget och gilladt af ombuden från Sveriges politiskt organiserade arbetare? Jo, i början står det så:

»Inför en situation, då Sveriges regering och Riksdag än en gång synas ämnat undanskjuta eller förfuska rösträttsfrågan, denna hela svenska nationens lifsfråga, har kongressen tagit del af den under-

sökning som verkstälts angående stämningen bland de organiserade arbetarne rörande påtryckningsåtgärder, samt af det resultat, hvartill insamlingen för en storstrejksfond hittills ledt.

Med stöd häraf fastslår kongressen, då det synes sannolikt att ännu kraftigare påtryckning kan komma att erfordras för att folket skall erhålla fullt ut sin rätt, att *fortsatt* energisk rustning för en omfattande storstrejk skall bedrifvas, dels genom fortlöpande insamlingar till storstrejksfonden och dels genom ytterligare stärkande och utvidgande af arbetarnes organisationer.»

Efter denna blick framåt öfvergår kongressen till att omtala programmet för hvad som i ett senare upprop kallats »försöksmobiliseringen», hvilken denna gång skulle företagas. Hvar och en af dem, som haft något att skaffa med ledningen af arbetar-rörelsen och fått tillfälle att blicka in i de djupa ledens stämningar, har icke kunnat undgå att på förhand hafva på känn, så att säga, att de varit medvetna om att vi *icke* skulle kunna i en enda första kraftig ansträngning nå fram helt till vår rätt. Men vi hafva också haft på känn en annan sak, hvarom herr justitieministern icke synes hafva någon aning, nemligen att, ifall ingenting kraftigt åtgjordes, utan man inskränkte sig till att gå fram efter de gamla vanliga och genom bruket något utnötta vägarna — rösträttsmöten, resolutioner och dylikt, som ingen menniska numera vill läsa om, utan genast kastar bort ifrån sig alla meddelanden om sådant, i all synnerhet här i Riksdagen — att således, om vi skulle gått på detta sätt tillväga, man helt visst icke skulle kunnat räkna på, att rösträttsfrågan skulle *af de maktegende hafva känts såsom den aktualitet*, hvilken den dock i denna stund kännas vara. Detta har gjort, att de nu pågående demonstrationerna tillkommit, men alls icke i följd af någon inbillning eller någon falsk föreställning om att man skulle kunna redan i första anloppet storma den borg, innanför hvilken fåtalsväldet förskansat sina privilegier.

Jag vill tillägga, att jag, efter det Första Kammaren fattat sitt beslut, på ett möte i Folkets hus tillkännagaf resultatet af den kammarens votum. Och ehuru naturligtvis det Billingska skrivelseförslaget såsom sådant är i allra högsta grad otillfredsställande, därför att det öppnar en rad möjligheter till nya utredningar ur vissa synpunkter, hvilka möjligheter man i stället borde tillstoppa, så vittnar likväl Första Kammarens beslut derom, att det äfven der börjar dagas och att man också der kommit till insigt om att frågan behöfver en grundlig lösning, så att man får en rösträttsreform på den allmänna rösträtts grund. Dessa, som man förmenat, okunniga menniskor, hvilka jag lemnade detta meddelande och som herr justitieministern tilltrorde alla möjliga falska illusioner, mottogo underrättelsen med relativ belåtenhet och tillfredsställelse, och funno, att detta var dock något i stället för de blanka, bleka nej, som förut ljudit, i all synnerhet der inifrån. Man har dock nu der

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
Forts.*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

kommit fram mot den insigt, att tiden kräfver allmän rösträtt och att vi sedan få talas vid om de garantier som kunna anses behöfliga.

Detta var *en* sak, som jag således nu bemött. Vidare anmärkte herr justitieministern, att tidningarna ju blifvit »stoppade» och att allmänheten alltså »icke kunde få veta, hvad vi här förhandlade om.» Ja, i det fallet må han vända sin anklagelse mot något annat håll än mot mig. För min del har jag alltid intagit den ståndpunkt — och gör så fortfarande — att tidningarna, hvilka utgöra ett språkrör för meddelanden till allmänheten om hvad som händer och sker här i världen, intaga en sådan särställning, att man mycket väl skulle kunna hafva tagit dem med i den punkt af manifestet om förevarande strejks iscensättande, som från strejken undantager de fall, då människors lif eller helsa eller eljes den allmänna välfärden skulle stå på spel. Man har emellertid i detta fall använt en bild eller liknelse, nemligen den, att äfven den, som icke bär gevär, kan gagna en stridande armés sak, t. ex. — så står det uttryckligen — om han tjänstgör vid *fälttelegraf*en. Efter denna förklaring må man ju visserligen fortfarande kunna hysa olika meningar om hvad som är berättigadt eller icke berättigadt i specielt denna punkt af den stora arbetsinställelsen, men visst är dock, att klandret i detta fall må icke riktas åt *det* håll, som herr justitieministern gjort. Och väl att märka: den typografiska organisationen i Stockholm tillhör icke Stockholms arbetarekommun, den har helt och hållet på egen hand fattat sina beslut.

Det här vidare talats om, att vi här skulle framgå på aftalsbrottets väg, och att detta skulle, kantänka, komma rösträttsrörelsen att förlora de värdefulla sympatier, som den eljes kunde hafva haft hos personer sådana som herr justitieministern. Ja, derpå vill jag svara, att strejken icke beslutits af fackföreningarna, utan det är helt och hållet arbetarnes *politiska* organisation, som här varit i verksamhet. Fackföreningsorganisationen som sådan har dock aldrig garanterat arbetsgifvarne, att de uti en kris, sådan som den vi nu genomgå i nationens viktigaste lifsfråga, alltid skulle tillhandahålla arbetskrafter, så att allting står och går precis som vanligt. För öfrigt: det talas mycket om att arbetarne skulle visa hänsyn, och den senaste talaren var också inne på det kapitlet. Ja för visso, hänsyn få de visa och hänsyn hafva de visat årtionde efter årtionde. Men hvad för svar få de mängen gång från dem, som makten hafva? Nog kan man ropa på hänsyn från arbetarnes sida, men ganska ofta skulle det vara mycket bättre att fordra sådan på andra sidan. När man står inför en massföreteelse af den art som här föreligger och kunnat bevittna dessa lugna, värdiga demonstrationer, som inledt den stora arbetsinställelsen, kunnat bevittna, att äfven denna senare, så vidt man känner, aflupit utan nämnvärdt störande af ordning och lugn, på ett rent af beundransvärdt sätt, trots de utmaningar som riktats mot dem, t. ex. genom sådana hufvudlösa åtgärder som inkallandet af ytterligare militär hit till Stockholm —

när man bevittnar allt detta, måste man väl erkänna, att man långt snarare borde skänka sin beundran åt arbetarnes hållning än stå upp här och predika, att de borde visat mera hänsyn, mera hänsyn!

Ja, herr justitieministern hade också några andra, speciellt mot mig rigtade utgjutelser, hvilka jag dock vill här förbigå. Men när han sade, att första vilkoret för att man skall kunna få respekt för det kraf på allmän rösträtt, som reses, är att de som framställt detta kraf skola visa respekt för Andra Kammarens värdighet, så må jag svara, att ingen har, så vidt jag vet, brustit i verklig respekt för kamrarnes värdighet. Men man är väl dock icke berättigad att i kamrarnes värdighets namn kräfvat, att det icke får öfvas någon kritik, att man icke får gifva uttryck åt det djupa missnöje, som hos folket faktiskt råder öfver det sätt, hvarpå Riksdagens båda kamrar i allmänhet hafva hittills tillvaratagit dess intressen. Detta har en rätt att komma fram, detta djupa missnöje, och derpå lider sannerligen icke kamrarnes värdighet. Jag tror också, att, om man betraktar arbetareklassens nu påbörjade uppmarsch och ser den i stort, man icke kan säga annat än att den skett just i värdighetens tecken, om någonsin detta ord blifvit med rätta användt.

Herr justitieministern erhöi från tvenne olika håll ett understöd som jag icke afundas honom. Det är ganska typiskt, att detta understöd kom från två så pass motsatta läger, nemligen dels från en representant för svenska statskyrkan och dels från en ledare för en viss frikyrklig rigtning. Båda dessa — herr Redelius och herr Waldenström — uttalade sig i samma tonart och spelade på samma strängar, som herr justitieministern. Jag kan icke hjälpa att, när jag hörde deras tal, dessa återförde i mitt minne den heliga allians, som vi omedelbart efter gatukravallerna den 20 april fingo bevittna i Stockholmspressen, då det organ, som väl närmast representerar herr Redelius' rigtning, nemligen Vårt Land, och det organ, som uttrycker herr Waldenströms tankar, nemligen Svenska Morgonbladet, enades om en hymn till polispåkarna såsom de, hvilka den dagen hade räddat samhället och uppehållit ordningen. Detta är en händelse, som ser ut såsom en tanke, och det är verkligen rätt karakteristiskt, att nu återigen just från dessa håll ett liknande understöd kommit till del det från statsrådsbanken nyss rigtade vädjandet till allt hvad hästkt mot arbetareklassen finnes i ett och annat hjerta här i kammaren.

Herr Waldenström har ju nyss talat om det der förfärliga socialistiska skräckväldet, som vore värre än Kristian Tyranns, och han sade, att det funnes en mängd arbetare, som endast med den djupaste bitterhet och sorg böjde sig inför ledarnes påbud. Den visan hafva vi hört förr; men jag ber att få säga, att densamma skulle göra betydligt större effekt, om dessa ömhjertade, som icke vilja vara med om fackföreningsrörelsen, utan endast springa och klaga sin nöd för herr Waldenström, då icke heller ville vara med om att skörda frukterna af det arbete som fackföreningarna utfört

*Angående
rättsrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

och som visat sig i högre arbetslöner och bättre vilkor i öfrigt för arbetarne. Men *då* hålla de sig gerna framme! Gäller det åter, att ställa sig solidarisk med kamraterna i någon tvistefråga, då svika de; men fördelarne, som skapas af arbetareorganisationen, lägga de beslag på med en ifver, som, utan att alls kunna kallas helig, dock i alla fall utvisar deras fullkomliga öfvertygelse, att de då äro på rätt stråt.

Herr Waldenström talade också särskildt om stockholmsarbetarnas underlåtenhet att betala sina utskylder. Han sade, att det funnes en stor fabrik här med tusen arbetare, af hvilka ingen enda betalte sina utskylder. Jag skulle vara glad, om jag finge veta hvilken fabrik detta skulle vara, ty då skulle man kunna kontrollera denna hans uppgift, och om då rättigheten deraf konstaterades skulle jag naturligtvis tro derpå; men dessförinnan är jag *icke* skyldig att göra det. Jag tror, att en sådan uppgift som herr Waldenström nu kommit fram med, endast är en af samma slag som många andra, hvarmed han under sin oratoriska framfart här i kammaren undfågnat oss, och hvilka icke alltid hållit sig så strängt till verkligheten.

Herr talman! Jag har endast haft att replikera och skall icke nu ytterligare förlänga debatten. Jag skall i saken blott hänvisa till hvad som af mig i går afton yttrades om att arbetarklassen begär sin rätt, att arbetarne önska att ifrån Andra Kammaren få se något slags uttryck för att äfvon der det dagas i sinnena för att gå framåt mot den allmänna rösträtten och att det vore långt bättre att gå detta berättigade kraf till mötes än att försöka afvisa och slå bort det-samma under en eller annan förevändning.

Och jag skall, när tid blir, yrka på bifall till min motion i förhoppning, att de icke skola vara få, som genom att rösta för denna min motion, visa sig inse, att tiden kräfver något mera än tomma löften. Tiden kräfver understrykning af de löftena så bestämdt, att det blir klart, att någonting verkligen ligger i dem, ett bestämdt uttalande till förmån för den allmänna, lika och direkta rösträtten.

Herr Pettersson i Södertelje: Herr talman, mina herrar! I detta rösträttsförslagens kaos lyser som en stjärna med klart och varaktigt ljus den allmänna rösträttens idé, och denna idé lär väl ändå till sist öfverleva alla andra idéer, spekulationer och hugskott på detta område. Nu har man både i går och i dag liksom många gånger förut invändt, att den allmänna rösträtten är endast en tom fras, därför att det ej faller någon in att fordra rösträtt för alla mänskliga varelser. Men om man med »allmän rösträtt» menar rösträtt åt alla myndiga och välfrejdade män och qvinnor, som råda öfver sig och sin egendom, så har man, så vidt jag förstår, lika mycket fog för uttrycket allmän rösträtt, som för ordet »allmänhet» då man använder det utan att deri inbegripa t. ex. lifstidsfångar.

Trots alla inkast, som man nu från de maktegandes sida, från

godsegare, hemmansegare och embetsmän, rigtat mot denna idé, så hafva vi i alla fall år 1902 kommit så långt, att man från det konservativaste håll som kan tänkas i vårt konservativa land, Första Kammarens höger, vågar se detta fruktade röda spöke i ögat, ehuru det tyckes mig, att man icke gör det utan att blinka. Snarare kan man säga, att man liksom blinkar åt spöket, allt under det man funderar på utvägar att på något sätt blifva qvitt dess obehagliga granskning.

Man är nemligen mycket rädd för dessa hundra tusental af nya medborgare, som en rösträttsreform skulle skapa. Man fruktar, att dessa nya skaror skulle kasta samhället öfver ända och spränga kulturen i luften. Det påminner om ett socialistiskt partiprogram, som kom ut för några tiotal år sedan, och hvori alla borgerliga politiska partier förklarades gent emot socialdemokraterna utgöra en enda reaktionär massa. Precis samma fel att skära alla öfver en kam gör man sig nu skyldig till från konservativt håll. Ty lika visst som bland socialdemokraternas motståndare alla slag af åsichter finnas representerade, från den svartaste klerikalism till den rödaste rabulism, lika visst träffar man bland dessa rösträttslöse den frommaste undergifvenhet under Guds och öfverbetens rådslag vid sidan af ett missnöje, som nu börjar höja rösten och knyta näfven.

Att höja rösten och att knyta näfven anses icke belevadt bland fint och hyggligt folk. För min del undrar jag icke heller på, att en del af dessa s. k. påtryckningsåtgärder väckt bitterhet och förargelse på somliga håll. Alla dessa åtgärder torde ej kunna till fullo försvaras. Men, mina herrar, innan I allt för högljudt jublen bifall till de stränga domar öfver arbetarne, ber jag eder tänka på en sak, nemligen att dessa arbetare, som genom sin strejk väcka oro och obehag i samhället, de hafva dock förut gång på gång höfligt och beskedligt kommit och bedt hos de maktogande om någon liten hänsyn till deras kraf. Och hvad hafva de erhållit för svar? Stenar i stället för bröd, Akarpslagar i stället för den allra obetydligaste rösträttsutvidgning.

För att nu rättvisa i någon mån skall kunna ske dessa röst-rättslöse, är det i främsta rummet nödvändigt, att Sveriges allmoges makar åt sig en smula i högsätet och lemna någon liten plats åt Sveriges torpare, statare och arbetare. Jag vet, att detta är en uppoffring. Men jag föreställer mig, att den icke skall kännas allt för påkostande, ty, Sveriges historia, som icke endast är dess konungars, ridderskaps och adels, dess presters och städers historia, utan äfven Sveriges allmoges, och som är ärorik icke minst för denna allmoges, visar, att de svenska bönderna i gångna tider haft förstånd och mod icke blott att taga vara på sin maktställning, utan äfven att, när det gäلت det gemensamma bästa, göra stora och tunga offer.

Nu har från landtmannahåll invändts, att den svenska allmogen håller på sin maktställning icke endast för att skydda de svenska jordbrukarnes intressen, utan också för att värna de andra

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

intressen, som Sveriges allmoge tagit upp och befrämjat. En talare har särskildt pekat på de kulturella intressena. Ja, det är sant, att det ländes till den svenska allmogens heder, att den icke gripit allt för hårdt om pungen, när det gällt utgifter för svensk folkbildning och svensk vetenskaplig forskning.

Men det vore ett misstag att tro, att dessa intressen skulle löpa någon fara, om de svenska arbetarne något mera, än hvad nu är fallet, finge göra sig hörda i våra politiska rådslag. Ty dessa arbetare hafva under de sista årtiondena visat prof på ett beundransvärdt bildningsintresse, som låter oss hoppas, att de icke skola sakna blick för samhällets högre kulturella uppgifter.

De förväntningar vi rösträttsvänner hyst att vid denna riksdag komma åtminstone ett steg närmare det stora målet, allmän rösträtt, synas emellertid nu genom det beslut, Första Kammaren i dag fattat, vara i grund gäckade. Första Kammaren har, för att citera en af dess egna ledamöter, med detta beslut utfärdat sin egen inkompetensförklaring, och den förklaringen måste ju tyvärr äfven komma att gälla för hela Riksdagen. Det tyckes vara så, att vi förlorat förmågan att göra de stora reformerna och att se de stora vyerna. Vi hafva förlorat förmågan att tänka stort om vårt folk, och vi få nöja oss med att i stället tänka smått . . .

Jag har under dessa förhållanden, herr talman, icke något yrkande att framställa vid denna punkt. Jag ber endast att till kammaren få uttala min varma önskan, att svenska Riksdagen icke allt för länge måtte dröja med att skänka rättvisa åt dem, som stå nedanför strecket, och derigenom öka vårt fosterlands styrka inåt och utåt.

Herr Månsson: Herr talman, mina herrar! Först och främst skall jag be att få säga några ord med anledning af herr Brantings anförande. Han sade, att det nu är 35,000 man här i Stockholm, som deltaga i härvarande strejk. Ja, det är ju ganska möjligt, men, herr talman, antalet af dem, som icke betalt sina utskylder, uppgår till 38,000, och den siffra han nämnde var, som sagdt, endast 35,000, så att den räcker icke upp en gång till dem, som icke betalt sina utskylder. Då uppborrdsmännen nu springa hos dem en sju à åtta gånger för att få ut dessa afgifter, så är det ju helt naturligt, att de blifva förgarde på uppborrdsmännen och begifva sig ut på gatorna och demonstrera. Och uppborrdsmännen säga, att de, om de se in i lederna bland dessa demonstranter, så känna de mycket väl igen dem. De hafva ju varit hos dem så många gånger, att de mycket väl känna igen dem, större delen åtminstone. Under sådana förhållanden tror jag, att man icke kan lägga så stor vikt vid deras uppträdande. Det kan jag för min del åtminstone icke. Det skulle snarare förvåna mig, om icke verkan deraf blefve raka motsatsen. Att man på mötena kan uppagitera och förmå dem till deltagande i strejken är icke alls underligt, då det ju råder en så förfärlig

disciplin bland dem. Det synes mig icke vara så kolossal konst eller något att skryta öfver, då det gäller en så stor och allvarlig sak som denna. Och det skall jag säga, att icke tror jag, att dessa tillställningar komma att inverka något på någon riksdagsmans åtgörande i denna fråga.

Så läste herr Branting vidare upp en mängd telegram och räknade upp en mängd siffror. Så t ex. sade han: »Ystad, alle man på benen 1200». »Alle man — 1200». Ja, så vidt jag vet, har Ystad ungefär 10,000 invånare. Det är således icke mycket mer än en tiondedel som strejka. Ja, à la bonne heure, en tiondedel sådana var herr Branting i går nöjd med att få in här i kammaren, och om inte alla blefve precis sådana som han, så skulle vi inte sörja deröfver.

Sedan klandrade han herr Hans Andersson i Nöbbelöf och föll öfver honom alldeles förfärligt, därför att han icke vill gå med på en sådan stor rösträtsutsträckning och anslutit sig till yrkandena om lika representationsrätt för land och stad. Derför att han icke följer med herr Branting, är han icke som förr, utan konservativ, så att herr Branting anser honom alldeles omöjlig. Ja, så är det, och så kommer det nog att gå med andra. Om de icke följa med, anses de för konservativa, och den dagen kommer snart, då både herr von Friesen och herr Höjer och flere med dem bli så ansedda. Det blir nog inte så godt att följa herr Branting, äfven om det skulle bli det enda sättet, hvarpå han anser att man kan visa sig frisinnad.

Vidare öfverföll han regeringen och regeringens förslag och sade, att detta var något, som ingen människa numera kunde tala om. Detta är dock ett bra besynnerligt tal, ty så vidt jag kunnat fatta innebär såväl utskottets som herr Pehr Pehrsons förslag, och alla de andra också för öfrigt, i hufvudsak endast ett bifall till regeringens förslag. Man har tagit bort vissa saker från regeringens förslag, framför allt den graderade skalan, men i hufvudsak har man dock hållit sig inom ramen för detsamma. Jag kan derför alldeles icke finna, att man kastat å sido de idéer, som kommit från regeringen, och jag tycker att de frisinnade här i kammaren borde vara regeringen tacksamma för förslaget, ty nog får jag säga, att vi andra tycka att regeringen gått förfärligt långt, när den framlagt detta förslag, och icke kan man väl ändock begära, att regeringen skolat följa herr Branting. Regeringens förslag skiljer sig emellertid bra litet ifrån liberala samlingspartiets, och nog tycker jag derför, att det är orätt att ifrån det hållet framkastas sådana förebräelser mot regeringen för att den icke gått långt nog.

Nu sade herr Branting, att herr justitieministern var en samhällsbevarande man, och det tyckte herr Branting förstås icke om, men det göra vi andra, och vi bedja att få tacka honom derför samt hoppas att det skall dröja, innan vi få in några omstörtningmän på regeringsbanken.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Jag skall be att få tillägga ytterligare några ord. Det har nog icke varit så lätt för regeringen att på så kort tid framställa och pröfva ett förslag i frågan. Vi veta alla, att frågan förts fram kanske fortare än eljest skulle hafva skett genom fjolårets beslut i fråga om värnplikten. Och det får jag säga, att nog vittnar förslaget derom, att regeringen vill hålla sitt löfte och har till föresats att söka bidraga till frågans lösning. Äfven inom Riksdagen vill man detta. Jag och mina meningsfränder vilja också lösa frågan, men när nu utredningen skett så hastigt, får man icke begära, att den skall vara tillräcklig. Vi hafva fått utredningar i ett par afseenden, men icke i alla, och det är ju icke mer än ett par dagar sedan vi på våra pulpeter här i kammaren fingo framlagda mycket viktiga utredningar om, huru en rösträttsreform skulle verka. Det är väl då ej underligt, om man icke genast kan vara färdig att taga ett förslag, som man icke kan syna i alla sömmar och från alla synpunkter, utan det synes mig, som om ett så viktigt beslut som detta först borde pröfvas från alla sidor, innan man bestämmer någonting.

Förslaget innebär, så vidt jag kan bedöma det, att denna kammare skulle komma att bestå af en enda samhällsklass, nemligen arbetarekommunen och deras ledare, och det kan dock väl icke vara nyttigt att lagstifta på det viset, att vi skulle få allenast en enda klass representerad här i kammaren. När man säger, att utsträckningen af valrätten skall ske så långt som till 50 öres bevillning eller fastighet till 300 kronors taxeringsvärde, då är det verkligen icke långt qvar till den allmänna rösträtten. Mina herrar, vi skulle dock gå ned ifrån 35 och till en fyrk, och kan man säga, att detta är rådligt utan några som helst garantier? Såvidt jag kan se skulle det innebära, att arbetarne ensamma skulle bli representerade, och om de visa sig såsom hittills, och kommenderas såsom hittills, skulle de ensamma komma att beklåda dessa banker. Kan det vara riktigt att ställa så till, och bör man icke se sig om efter en annan lösning af frågan? För min del finner jag det alldeles otvifvelaktigt, att antagandet af detta förslag skulle direkt leda till en fullständigt allmän rösträtt. Den första fordran arbetarne skulle sätta på sin fana vore allmän rösträtt och de skulle också drifva den igenom, ty det skulle vara omöjligt stå emot dem, då de skulle få alla anslag i sin hand. Det skulle icke finnas någon möjlighet i verlden att tillbakahålla deras fordringar. Jag undrar emellertid, om vi verkligen vilja hafva det på detta sätt.

Äfven jag vill hafva en rösträttsreform. Jag vill också, att den skall gå i den riktning, som har föreslagits, och jag kan också vara med om allmän rösträtt, men så, att det finnes några bestämmelser om, huru denna allmänna rösträtt skall verka, så att alla intressen bli representerade och icke allenast ett. Jag tycker, att vi alla skulle kunna vara eniga om att mötas på den bogen, att vi vilja hafva allmän rösträtt, men anordnad så, att alla meningar

kunna komma fram i representationen. Mötas vi på detta område, då tror jag att man skulle kunna vinna en lösning af denna stora och verkliga svåra fråga.

Nu föreligger här åtskilliga förslag, och det får jag säga, att om Första Kammaren ansett nyttigt att taga ett af dessa förslag, utskottets eller något annat, då hade också vi, efter min uppfattning, icke haft något annat att göra än att ställa oss på den ståndpunkt, herr Pehr Pehrson gjort, ty då anser jag, att det icke funnits någon annan möjlighet till räddning än att få lika representationsrätt för land och stad. Emellertid anser jag, att man nu icke längre bör ställa sig på den ståndpunkten, då det synes att frågan kan lösas på annat sätt. Att det emellertid bör råda lika representationsrätt för stad och land, synes mig icke kunna bestridas, ty hvilka skäl man än vill försöka åberopa till försvar därför, kan det väl aldrig vara riktigt, att en stadsbo skall hafva dubbelt så stort inflytande på representationens sammansättning som en landtbo. Emellertid medgifver jag, att det sedermera är att tänka på, huru de olika valkretsarne skola anordnas, när ett förslag kommer fram.

Det synes mig emellertid som om det voro lämpligast att vi nu komme ifrån saken genom att enigt sluta oss tillsammans om något skrifvelseförslag, som så nära som möjligt öfverensstämmer med Första Kammarens beslut. — Då har Riksdagen i en bestämd form uttalat sina önsknings till regeringen, och regeringen får ånyo taga upp densamma och fullständigt utreda den och sedan för Riksdagen lägga fram ett förslag, åtföljdt af fullständiga tablåer och utredningar. Då kan också den lika representationsrätten för stad och land bli tillgodosedd och man kan få andra garantier, som äro nödiga för att alla intressen må blifva tillgodosedda, vare sig nu dessa garantier skola åstadkommas genom proportionella val eller på annat sätt.

Låtom oss emellertid, mina herrar, vara ense derom, att vi allvarligt vilja lösa denna fråga, låtom oss vara öfverens derom, att vi efter det stora beslut, som fattades förra året och hvarigenom vi ville stärka vårt försvar utåt, äfven vilja stärka oss inåt, låtom oss vara eniga i dessa sträfvanden, men låtom oss införa hvad som är möjligt att nå och icke söndra oss och icke ställa oss emot ett godt förslag i frågan, hvarken af fruktan för våra valmän eller för annat, utan må vi alla mötas och fatta ett beslut till landets fromma och nytta!

Herr talman! Jag har nu intet yrkande att framställa, men jag skall framdeles be att få göra yrkande om ett skrifvelseförslag.

Med herr Månsson förenade sig herrar *Bengtsson* i Bjernalt, *Mallmin*, *Johanson* i Valared, *Jakobson*, *Anderson* i Himmelsby, *Sundblad* och *Larsson* i Bondarfve.

Herr Johansson i Öija: Man får ofta höra det påståendet, att det är endast i städer och större industrisamhällen det fins

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

några intressen i rösträttsfrågan. Jag tror, att detta intresse fins äfven i landsorten icke endast hos de rösträttslösa, utan äfven hos småbönder och till och med s. k. storbönder. I den valkrets, jag har äran representera, har det i år hållits icke mindre än fem möten, som varit talrikt besökta. Dessa möten ha hållits på ett afstånd af flere mil från industrisamhällen och städer, och man har allmänt uttalat sig för herr Brantings motion. Men med känedom om, huru läget är vid Riksdagen, har jag icke biträdt dessa uttalanden, utan förenat mig med den af herr von Friesen frambrurna motionen, i tanke att den skulle vinna Riksdagens bifall, synnerligast som Andra Kammaren vid flere tillfällen förut antagit ett nästan liknande rösträttsförslag. Under diskussionen dessa båda dagar har man hört så mycket tal om, hvar makten skulle komma att stanna, om en rösträttsreform skulle komma att genomdrivas. Deremot har man så litet talat om, hvad som kan vara rätt och billigt och om hvad som kan vara gagneligt och nyttigt för vårt land. Då jag är fullt öfvertygad om, att den motion, som jag varit med om att underteckna, innebär en billig fordran och att vi icke gerna kunna få något mindre och då jag anser detta nyttigt och gagneligt, är det också visst, att jag vill tala och rösta för den. Förlidet år vid härordningsfrågans afgörande talades det om, att fosterlandskärleken skulle drifva oss. Det tyckes mig, att vi också nu skulle låta fosterlandskärleken tala och de egna intressena försvinna och blott se på vårt lands bästa och utveckling.

Jag instämde i går med herr von Friesen i hans yttrande, och jag har således tillkännagifvit, för hvad jag kommer att rösta.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet yttrade vid remissdebatten angående regeringens rösträttsproposition, att han antog, att det berodde på knappheten utaf den tid, som då hade varit tillmätt åt representanterna att sätta sig in i propositionens olika delar, att omdömet utföll så pass ogynnsamt på vissa håll vid denna debatt. Den allmänna öfverläggning, för hvilken regeringens proposition sedan i alla delar af landet varit föremål, synes icke hafva bestyrkt denna justitieministerns antydan, utan det har förefallit mig, som om folkmeningen både bland de representerade och bland de orepresenterade klart och bestämdt uttalat sig emot regeringens förslag. Jag uppfattade också hans excellens herr statsministerns inledande anförande vid denna debatt som en förklaring, att något vidare knappt var att säga om regeringens förslag ifrån regeringens egen sida. Och då herr justitieministern senare tog till orda, föreföll det mig äfven på hans yttrande i denna del, som om det var mera en passant och med anledning af ett yttrande, som här blifvit faldt, som han uttalade sig om regeringens förslag. Jag tror således, att man med fullkomlig sanning kan om detta förslag säga, som i

ett annat sammanhang det för kort tid sedan sades från regeringsbänken: »hic jacet et requiescat in pace. Må det hvila i frid.»

Hvad beträffar konstitutionsutskottets förslag, har det ju undergått en så, efter min uppfattning, dräpande kritik ifrån flere håll i denna kammare, att mycket icke återstår att säga. Dock ber jag att få påpeka, att efter min uppfattning sjelfva principen i detta förslag, i hvad det beträffar särskildt municipalsamhälleernas utkastande ifrån landtvalkretsarne och förenande med stadsvalkretsarne, i sjelfva verket går ännu längre, än de hafva sagt, som här i den saken yttrat sig. Det är ju nemligen tydligt, mina herrar, att, för den händelse denna åtgärd verkligen skulle komma att stanna med municipalsamhälle och köpingar öfver 1,000 innevånare, då skulle det väl bero på, att dessa samhällen i politiskt hänseende utmärka sig genom någon särskild stadigvarande egenskap såsom sådana samhällen. Man måste väl återfinna sådan egenskap i lagstiftningen om dessa samhällen. Eljest är ju fältet alldeles öppet. Men för hvar och en, som gör sig den mödan att taga reda på, hvad ett municipalsamhälle — jag nämner detta särskildt, därför att det är viktigast och mest betydelsefullt — hvad det verkligen är, skall det klart framgå, att någon sådan särskild natur alls icke deri finnes. Det är ju endast och allenast en liten del af en landtkommun, hvilken lilla del är så pass tätt bebyggd, att man ansett andra föreskrifter i afseende på dess bebyggande, i afseende på eldfara, i afseende på helsovård och i afseende på ordningen vara erforderliga än i kommunens öfriga delar. Och då det nu fans sådana föreskrifter, gällande redan för andra tätt bebyggda samhällen, nemligen städerna, tillämpade man utan vidare på dessa municipalsamhälle sådana föreskrifter. Uti dessa föreskrifter kan ju icke ligga något spår utaf något, som skulle grunda en väsentlig skiljaktighet ifrån de öfriga delarna af kommunen. Municipal-samhällets invånare är helt och fullt medlem af sin landtkommun. Han är blott dessutom medlem i ett litet särskildt samhälle, som i det afseende, som jag nyss nämnde, är sammanslutet till ett helt. Om herrarne behaga att analysera och gå igenom de olika reglerna uti alla dessa förordningar, som gälla för municipalsamhälle, skola herrarne finna, att der fins icke ett spår, som kan på något sätt anses vara politiskt eller grunda en politisk olikhet. Icke kan det finnas uti sådana föreskrifter som om, huru man bör bygga sina hus. Icke kan det finnas i sådana föreskrifter som om, hvilka åtgärder man skall vidtaga för att afvärja eldfara. Icke kan det finnas i sådana föreskrifter, som helsovårdsstadgan innehåller, att man måste hålla rent och snyggt i municipalsamhället mera än det föreskrifves för landet. Icke kan man säga att det ligger i hvad ordningsstadgan föreskrifver. I sjelfva verket innehåller den hufvudsakligen föreskrifter, som dels gå ut på någonting sådant som att folk, som bo nära hvarandra, icke få störa hvarandra, och dels sådana föreskrifter, som gå derpå ut, att vid större folkmängd

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

måste vissa mera stadgade och reglementerade ordningsföreskrifter iakttagas. Det är alltsammans. Om det nu är på det sättet, är det tydligt, att skälet, hvarför dessa municipalsamhällen skola utkastas, det är, att man kommit till den erfarenheten, att deras invånare synas benägna att rösta på något visst sätt. Men om man inför en sådan princip, då är det icke nog att säga, att en annan gång kommer den att utsträckas till municipalsamhällen under 1,000 invånare. Nej, den kan i sjelfva verket utsträckas till hvilka industrier som helst på landsbygden, då det finnes, att de personer, som föda sig af dem, äro benägna att rösta på särskildt sätt. Det gäller endast att utfinna en lämplig form och de varda utan tvifvel utkastade, liksom municipalsamhällena hotas med att blifva. Herr Dahn yttrade, att städerna vilja icke hafva municipalsamhällena, och det tyckte han vara underligt. Det förefaller mig, som om det vore vida mera skäl att spörja, hvad *municipalsamhällena* vilja, ty jag vet icke, att de gjort något så ondt, att de böra straffas med en åtgärd, som de icke sjelfva vilja vara med om. Jag kan upplysa om, att på den ytterst korta tid, som förflutit, sedan utskottet här framlade sitt betänkande, har, utom från de ställen, som af en kamrat här på stockholmsbänken anförts, från flere andra ställen inlupit underrättelser, att möten hållits, der protester afgifvits emot utskottets förslag, från Gnesta, från Djursholm, från Katrineholm, från Hessleholm, från Eslöf och Vestra Sallerup samt ifrån Smögen. Jag skall endast läsa upp telegrammet från den sista orten:

»På allmänt besökt möte med municipalsamhället Smögen har samhället uttalat sin bestämda protest mot konstitutionsutskottets förslag att välja riksdagsman tillsammans med städerna.

Municipalstämmans ordförande.»

Jag antar nästan, att dessa uttalanden komma att under sommaren vinna ett bestyrkande för de ärade representanter, som äro i tillfälle att taga kännedom om municipalsamhällenas åsigter.

Men nu sade herr Dahn vidare — det kan ju hända, att han dermed ville förringa intrycket af sådana slags opinionsyttringar som dessa protester — han sade vidare, om jag icke missuppfattade honom, att »hvarenda kotte röstade efter kommando»; — jag tror det var hans uttryck. När man säger, att hvarenda kotte röstar efter kommando, förefaller det mig alltid en smula misstänkt, ty det kan bero på en viss ensidighet. Man kan tänka sig, att en sådan slutsats uppkommer på detta sätt. En anhängare af en kandidat, som i vissa delar af en landkommun framställes till riksdagsman, kommer till ett municipalsamhälle och säger, att ni municipalsamhällets invånare skola väl rösta på den och den, herr A., B., C. eller D. Vi kunna ju kalla honom D. Då svarar municipalsamhällets invånare: Nej, visst icke, vi ha bestämt oss för att rösta på en helt annan kandidat. Oj, oj, oj, säger han då, ni röstar

efter kommando allihop. Men detta kan just betyda, att de *icke* rösta efter kommando af den, som frågade efter, huru de skulle rösta.

Jag tror, att man kan efter den kritik, som lemnats från flere håll öfver konstitutionsutskottets förslag uti detta hänseende, säga, att det icke motsvarar några billiga anspråk på en rättvis anordning utaf grundlagen. Och jag får för min del säga, att, om det är riktigt, som uppgifvits för mig, att de förnämsta tillskyndarne till detta förslag skola hafva varit tvenne första kammarmedlemmar, som sjelfva äro professorer, så kan jag icke underlåta att erinra mig ett förträffligt visdomsord, som uttalas i en i Första Kammaren afgifven reservation. Det är hvad herr Moberg säger, på tal om den graderade röstskalan, nemligen: »att aflagda examina i och för sig icke äro något bevis för större politiskt förstånd eller ens för politiska insigter, visar daglig erfarenhet.» Ja, det gör den verkligen. Jag hoppas, att konstitutionsutskottets förslag icke blifver utaf denna kammare antaget. Ty jag befarar, att det skulle komma att taga sig ut, som om landtmännen i denna kammare skulle behandla en så stor fråga som rösträttsfrågan, ett så viktigt förslag som denna grundlagsförändring, i föga olikhet med hvad en hemmansegare gör, då han genom ett kontrakt öfverlemnar sin egande hemmansdel, men sätter sig sjelf på ett rikligt undantag. Jag tror icke, att grundlagen är värd att så behandlas, och jag tror icke, att det är värdigt Sveriges landtmän att sätta sig sjelfva genom ett förbehåll i grundlagen på ett framtida politiskt undantag.

Hvad herr Pehr Pehrsons förslag angår, så hafva ju alla erkänt, att det finnes någonting riktigt uti den principen att upphäfva den nuvarande skillnaden mellan stad och land. Men det är absolut klart, att på det sätt, som förslaget är framställt, är projektet alldeles oantagligt. Ty låtom oss komma ihåg, mina herrar, att det finnes ju icke annat verkligt skäl för att städerna skulle välja för sig och landet för sig, än just den olika representationsrätt, som vid representationsrättens införande, instituerades. Om nu denna olikhet i representationsrätt faller bort, vore det väl en absolut orimlighet att bibehålla *det*, som endast och allenast kan grundas såsom omedelbart och med nödvändighet följande utaf detta, som nu skulle tagas bort.

Det har förefallit mig, som om alla de, hvilka mena sig föra hvad man kallar jordbruksintressets talan, skulle anse, att i alla valkretsar, der jordbruksintresset icke bibehöll en gifven statistiskt beräknelig majoritet, är detta intresse undertryckt. Herr Redelius framställde, att, under det att representanterna för jordbruket och dermed beslätade förvärfsgrenar kunna beräknas till 55 % utaf befolkningen och alla andra — som han sammanfattade under den besynnerliga benämningen stadsmannaningar — till 45 %, så skulle den gifna majoriteten endast uti ett litet antal valkretsar tillfalla jordbruksintresset. Jag är icke i tillfälle att kontrollera de siffror, han i senare afseendet uppställde, men det synes mig vara alldeles

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Angående
rättsutredningen till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

tydligt, att hans framställning träffas just af den anmärkning, jag här har gjort. Icke är väl i all verdens namn endast jordbruksintresset så i politiskt afseende isoleradt, att det icke kan förbinda sig med andra intressen — såsom eljest alla s. k. politiska intressen måste göra för att erhålla majoritet. Det har blifvit så under nyare tidens utveckling, att de politiska idéerna, så att säga, stigit högre, så högt, att de äro öfver hvarje särskild, genom sitt yrke eller näring bestämda grupp, och samla från dessa olika grupper majoritet eller minoritet, allt efter förhållandena. Jag skall be att få anföra ett enda exempel gent emot herr Redelius. Uti herr Redelii egen valkrets har jordbruksintresset lyckats att koalitera sig med just de 45 procenten så väl, att de lyckats att vinna en representant från de 45 procenten, ty herr Redelius ingår alldeles icke, såsom han möjligen tror, i de med jordbruket beslägtade förvärfsgrenarna, utan han ingår i de 45 procenten, som han sjelf betecknat såsom stadsmannanäringar. Om vi sålunda se, att i denna valkrets jordbruksintresset lyckats koalitera sig med de 45 procenten, kan man förstå, att detsamma kan inträffa äfven i andra valkretsar.

Jag har, såsom herrarne måhända märkt, deltagit i den af herr von Friesen m. fl. framlagda motionen. Jag tror för min del, att denna motion uthärdat de anfall, som mot densamma rigtats, temligen väl. Det har från högerhåll sagts, att den är för radikal. Det har från vensterhåll sagts att den blott är en halfmesyr. Men måhända utgöra just dessa anmärkningar från olika håll en viss antydning om, att motionen tilläfventyrs har träffat en möjlig och riktig medelväg. Jag tror visserligen icke, att utaf antagandet utaf samlingspartiets motion — äfven om sådant vore möjligt nu vid denna riksdag — en stor och stormande och hänförande tillfredsställelse skulle framkallas i landet. Men jag tror, att deraf skulle följa en ganska betydande tillfredsställelse inom ganska betydande lager — och jag menar dermed icke endast och allenast bland dem, som genom denna motions antagande skulle hafva erhållit rösträtt, utan jag menar äfven bland dem, som ännu hade kommit att stå utanför, då man utaf deras politiska insigt, efter min uppfattning, dock bör kunna förvänta, att de förstå, att det är för dem en fördel både att ett steg, ett ärligt steg tages i den riktning de önska, och att nya lager, hvilkas intressen och ställning ligga dem närmare än de förra representanterna, äfven komma till deltagande i landets angelägenheter.

Utaf de många möten, som hållits i landet, vill jag nämna, att 66 möten i olika län hafva uttalat sig för samlingspartiets förslag. Utaf dessa möten har visserligen en hel del gjort det under bestämdt fasthållande af den allmänna rösträtten såsom den enda rigtiga lösning, som för till målet. Men, såsom sagdt, de ha i alla fall anslutit sig till samlingspartiets förslag såsom en nu antaglig form. Ehuru jag naturligtvis fullkomligt erkänner och konstaterar, att för de stora massorna af de rösträttslösa utan tvifvel den allmänna rösträtten är

hvad som utgör deras ideal och föremål för deras förhoppningar, vill jag dock erinra, att äfven inom det socialdemokratiska arbetarepartiet så bestämda uttalanden gjorts för det liberala samlingspartiets förslag som nu för två månader sedan af den, så vidt jag kunnat förstå, såsom ganska betydande ansedda Malmö-fraktionen af detta parti.

För min del kommer jag att vid omröstningen ansluta mig till det liberala samlingspartiets förslag och att rösta afslag å konstitutionsutskottets förslag.

Jag ber blott att få tillägga ännu några ord.

I det yttrande, friherre v. Knorring på förmiddagen hade, bjöd han, om jag så får säga, en familjär kompromiss mellan partierna. Jag menar icke en kompromiss i förslagsväg, utan en kompromiss i sättet att anse och behandla hvarandra. Han sade: *Vi* vilja, att vårt parti skall sitta qvar så mycket som möjligt, och *ni* vilja, att edert parti skall komma fram så mycket som möjligt, men *vi* vilja, att vårt parti skall sitta qvar, *derför att* vi tycka, att det gagnar fosterlandet, och *ni* vilja, att edert parti skall komma fram *derför att* ni tycker, att det gagnar fosterlandet. Och på det viset skulle vi kunna komma öfverens om, att båda två finge anses besjälade litet af partiintresset och litet af fosterlandsintresset för att komma till hvad man i detta fall önskade. Ja, det är ju alldeles omöjligt att öfvertyga motståndare, som hafva en alldeles motsatt åsigt, om hvad vi i själ och hjerta mena. Det är alldeles omöjligt att öfvertyga dem om detta vårt djupaste önskemål. Vi kunna endast upprepa — jag upprepar det här, och vi skola upprepa det inför landet och vi skola upprepa det inför valmännen, — att hvad vi vilja, det är icke rösträtt såsom ett *medel* för vårt parti, utan det är rösträtten såsom en *rättfärdig* sak, för att gifva de nu rösträttslösa rättvisa och för att utaf billighet upptaga äfven dem, som nu stå utanför fosterlandets angelägenheter, men af hvilka man fordrar så mycket, till deltagande i dessa angelägenheter. Vi skola vidare säga, att, huru stor denna synpunkt än är, den dock icke är den största, *derför att öfver* den hvilat den synpunkten, att vi betrakta det såsom ett ondt och en fara för *fosterlandet*, i fall de längre skola hållas utanför; och *derför* säger jag, och jag vill upprepa det och jag kan icke hjälpa, om man tror, att jag ljuger, att det är *fosterlandet* som det för oss gäller.

Herr Jansson i Krakerud: Det är en känd sak här i landet — och det har alltid varit så — att de, som haft makten, trott, att ingen annan kan regera än de sjelfva. Detta har gjort, att det alltid varit starka strider, då det satts i fråga, att de, som haft makten, skulle dela något med sig åt dem, som ingenting haft. Jag skall, för att styrka detta, hemställa till herrarne, att de ville låta den svenska historien, så att säga, passera revy i sina tankar, så skola herrarne finna, att det från mycket lång tid tillbaka varit

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

så, att alla, som haft makten, velat behålla den. Vi hafva inom vårt land haft envælde och vi hafva haft adelsvælde och vi hafva haft folkvælde, och i alla dessa fall hafva de, som varit i besittning af makten, ansett, att det skulle vara den största olycka, som kunde inträffa, om de icke skulle få bibehålla densamma. Jag ber dervid att få fästa uppmärksamheten på förhållandena, sådana de voro före det nya representationsskicket. Det var då en viss klass inom de fyra stånden, som ansåg sig vara alldeles olycklig, om detta representationsskicke skulle gå igenom, och jordbrukarne skulle få den makt, som låg i denna grundlagsändring. Men hvilken olycka har hänt? Denna klass har sjelf sedermera erkänt, att den fara, den såg, icke inträffat. Jag tror, att vi hafva att taga åtskilliga, för att icke säga många, lärdomar af historien, och jag tror, att en sådan dag, som i dag är, vore det skäl att söka tillämpa den och grunda vårt beslut på de händelser, som hafva inträffat i vår svenska historia. Det är väl samma maktbegär, som har framkallat den intressepolitik, som man i dag fått höra inom denna kammare. Man har konstruerat upp klass mot klass och påstått, att hvar klass för sig hade olika intressen att bevaka. För min enskilda del kan jag icke finna, att så är förhållandet. Jag tror, att vi, för att komma ifrån detta, behöfva statsmän, som hade större vyer att se saken och kunde taga den om hand, för att kunna få denna fråga löst på ett tillfredsställande sätt.

Inom landet pågår icke en sådan intressepolitik som man fått höra inom denna kammare vid den förekommande långa rösträttsdebatten. Jag har hört många jordbrukare inom vårt land, som icke hafva deltagit i några nämnvärda politiska diskussioner, men ändå ansett, att de behöfva industrin och industriarbetarne likaväl, som industrin sjelf har behof af dessa arbetare. Jag har också hört många industriarbetare, som hafva insett mycket väl, att de äro i beroende af jordbrukarne lika mycket som jordbrukarne sjelfva, och jag tror, att, om vi mer och mer komma att inse, att det icke är så olika intressen, som vi försöka inbilla såväl oss som andra, skall frågan icke blifva så aktuel, som den för närvarande är. Jag kommer särskildt ihåg, att jag förlidet år, då vi hade missväxtår i landet, hörde många industriidkare och synnerligast arbetare, som klagade deröfver och tyckte, att det var tråkigt, att det blef dålig skörd, därför att de varor, som de behöfde köpa, blefvo fördyrade, och jag har hört många jordbrukare säga, att det är lyckligt, att vår industri är så uppblomstrande, som den nu är, ty de hafva då afsättning för sina alster. Om man komme derhän, att man kunde mera inse, att landet i sin helhet är en *gemensam* egendom, tror jag, att de svåra strider, som för närvarande förefinnas, skulle komma att betydligt utjemnas.

Jag skall derjemte be att få nämna, med anledning af att en talare här uttalat, att, om man skulle antaga vare sig utskottets förslag eller liberala sanlingspartiets förslag, skulle jordbrukarnes

intressen i denna kammare blifva betydligt inskränkta, och att det skulle vara en förfärlig olycka för jordbruket. Då jag sedermera sett efter, huru det förhåller sig i detta afseende i min domsaga — ty det är klart, att man är sig sjelf närmast — fann jag då, att inom denna domsaga är det 1,933 jordbrukare. Derjemte finnas 643 inkomsttagare och de flesta af dem äro arbetare, som ha politisk rösträtt. Nu kan man ju tycka, att, då det är så många jordbrukare inom domsagan, är det icke underligt, att de valt en jordbrukare till riksdagsman. Men det har inträffat inom denna domsaga, att det varit en stark agitation, och då jordbrukarne icke ansett mig vara fullt så frisinnad som de önskat, har följden blifvit, att, om jag icke haft dessa arbetare, som röstat på mig, hade jordbrukarne röstat mig ur Riksdagen. Nu har jag härmed icke velat säga, att detta hade varit någon riksolycka, men jag har härmed endast velat bevisa, att industriidkare och industriarbetare lika lätt kunna rösta på en jordbrukare, som de rösta på en annan. Jag tror sålunda, att man icke borde hålla så hårdt på de olika intressena, som man söker göra här i dag. Det är väl viktigare, att man hufvudsakligen ser på *landets* intressen.

Man har sagt, att man anser, att arbetarne ännu icke äro mogna för en så utsträckt röstsätt, som här är i fråga. Ja, jag tror, att man kan sätta i fråga, huruvida *vi alla* äro mogna att vara statsmän. Det kan hända, att det gifves arbetare, som skulle mera opartiskt sitta här och bedöma de olika intressen, som framhållas, och med sina valsedlar slita förekommande tvister fullt ut lika bra som vi göra det.

Jag vill icke upptaga kammarens tid längre, ty jag tar för gifvet, att meningen är att få slut på denna fråga i dag, men jag vill dock anhålla att få svara en ärad representant på stockholmsbänken med anledning af det yttrande, som han personligen hade mot mig på förmiddagen, nämligen herr Wavrinsky. Han behagade delgifva kammaren ett samtal, som vi skulle haft, då jag passerade förbi och lade min röstsedel i valurnan. Det är ju alldeles klart, att, då man får en fråga af en kamrat i kammaren, när man så der passerar förbi, man svarar mer eller mindre skämtsamt, men icke kan jag komma ihåg innebörden af detta samtal. Hvad jag yttrat i frågan står emellertid intaget i Riksdagens protokoll, och om herrarne vilja läsa det, få herrarne veta hvad jag offentligen sagt. Om nu herr Wavrinsky vill fortsätta att meddela sådana der enskilda samtal, skall jag vördsamt anhålla, att han ville göra det, när han kommer hem i köksdepartementet. När han då lägger till hvad ingen hörde, vinner han bättre sitt syftemål.

Jag vill, innan jag slutar, nu be att få nämna, att jag naturligtvis kommer att rösta för den motion, jag haft äran att underskrifva i rösträttsfrågan.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Herr Lundell: Jag har begärt ordet icke för att göra ett inlägg i sjelfva frågan, hvilken nu torde vara utdebatterad, utan endast för att något fästa kammarens uppmärksamhet på den pågående strejken och dess följder. Jag tror, att den fordrar litet mera uppmärksamhet än man hittills velat egna åt densamma. Jag skall särskildt bedja att få vitsorda de uppgifter, som af justitieministern meddelades på förmiddagen angående det stora missnöje med strejken, som råder bland en stor del af Stockholms arbetare, hvilket herr Branting precis icke vill erkänna. Jag har icke fått mina uppgifter från det håll, hvarifrån herr Hans Andersson fått sina, nemligen från någon, som ville sälja. Såsom vi veta, är det just hustrurna och barnen, som svårast få kännas vid följderna af strejken. Jag har fått några uppgifter i detta hänseende af ett hjälphustrupar i det hus, hvari jag bor, hvilka i högsta grad beklagade sig öfver det tillstånd, som denna strejk beredt arbetareklassen, och om herr Branting, hvilken i fråga om herr Waldenströms uppgifter betviflade rättigheten af desamma, vill komma till mig, skall han få reda på de uppgifter jag fått, och han skall få fullgoda vitsord om deras rättighet. De hafva talat om, att personer af deras anhöriga, hvilka icke på vilkor ville vara med om strejken, blefvo hotade till och med till lifvet, om de icke deltog i strejken. Så förhåller det sig med *entusiasmen* för denna strejk. Denna fråga fordrar uppmärksamhet både från regeringen och Riksdagen och icke minst från tidningspressen. Vi se nu referenterna här på Riksdagens referentläktare göra sina anteckningar, men hela tidningspressen i hufvudstaden är förstummad. Denna press, som i vanliga fall har så mycket inflytande på ärendena, har nu alldeles förlorat sin yttranderätt. Vi hafva beklagat våra grannar finnarne och ryssarne för den svåra censur, som pressen derstädes är underkastad; men jag tror icke, att någon skall kunna leta fram en sådan censur hvarken i Finland eller Ryssland, som den vi fått upplefva under dessa dagar. Hvad hufvudstaden beträffar, får man visserligen se en och annan liten lapp utanför tidningskontoren, hvilken innehåller ett och annat meddelande, men hvilken betydelse har denna hufvudstadens press för landsorten, om det skall blifva ett system, att en fackförening skall kunna bestämma, om pressen skall hafva yttranderätt eller icke. Vi hafva varit stolta öfver vår tryckfrihet, men nu är den undertryckt. I Socialdemokraten har jag sett uppgifter i fråga om den censur, som skulle utöfvas af fackföreningarne gent emot tidningspressen. Är det något misshagligt, skola dessa fackföreningar bestämma, om det får sättas eller icke. Något dylikt har nu satts i fråga gent emot Stockholmsbladet och Nya Dagligt Allehanda. Det har äfven talats om att ett litet pressorgan skulle gifvas ut under strejkdagarne, men att der icke skulle få tryckas annat än som fackföreningarnas öfverstyrelse medgifvit vara oskadligt. Detta är naturligtvis ett tillstånd, som blir olidligt, och som skall göra vår tredje statsmakts inflytande af obetydligt eller intet värde. Jag prenumererar på tre

Stockholms-tidningar och har erlagt min prenumerationsafgift. I deras prenumerationsanmälan står, att de skulle komma ut så och så ofta. De hafva emellertid under de senaste båda dagarne icke kommit mig tillhanda. Hvilken aktning kan man hafva för en sådan press? Den skulle ju icke kunna få något vidare inflytande, om det nu skulle fortgå på detta sätt. Detta är kontraktsbrott mot 100,000-tals prenumeranter.

Det är endast dessa omständigheter, som jag velat pointera och fästa uppmärksamheten på, och hvilka vi böra taga i betraktande, då vi nu hafva rösträttsfrågan under behandling och under afgörande. Vi böra se till, att det icke blir ett envælde, som här kommer att göra sig gällande. Herr Branting citerade i går qväll ett hänförende skaldestycke om frihet och sjelfständighet, men dessa fackföreningar icke allenast föra ett tyranniskt regemente i staten, utan vilja taga *hela* staten om hand, och hvart tar då friheten vägen? Jo, då kan det blifva som en annan skald diktat, nemligen i den storslagna dikten Svea, der det heter: »Du bär ej utländskt ok, ditt eget ok är värre». Så kan det blifva, om vi icke taga tidens tecken i akt vid denna frågas afgörande.

Herr Olsson i Ättersta: Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk mera än en minut. Hade jag varit närvarande i går, då min kamrat i utskottet och i kammaren yttrade sig, skulle jag, om jag hört innehållet af hans anförande, obetingadt slutit mig till det-samma. Men jag var då för ett ögonblick borta ur kammaren, hvarför jag nu ber att få säga ett par ord.

Det kan icke förundra någon, om man vid en så pass vigtig fråga som den närvarande är tveksam om det steg, som bör tagas. Jag tänker nu närmast på den provins, den ort man tillhör, och hvilka verkningar en eventuell rösträttsreform i ena eller andra afseendet skulle för denna komma att hafva. För den händelse regeringens förslag eller utskottets förslag skulle blifva Riksdagens beslut, skulle från hela Södermanland icke en enda landtbruksrepresentant blifva vald, det är alldeles säkert. De mindre handverkarne och industriarbetarne skulle få majoritet i hela Södermanland med undantag möjligen af *en* valkrets. Då kan ingen förundra sig, om man ställer sig tveksam vid ett sådant fall. Om man också erkänner, att jordbruket hittills haft något för stort inflytande i kammaren — det vill jag icke bestrida, ty der bör inrymmas plats för *alla* intressen, — så är det väl å andra sidan lika nödvändigt att tillse, att icke absolut öfvervägande makt inrymmas åt någon annan klass heller, hvilket skulle för vår provins blifva förhållandet.

Det oaktadt har jag inom utskottet röstat för utskottets förslag, dock med den önskan att städerna skulle likställas med landsbygden.

Då man talat så mycket om, hvad folket tänker, har man särskildt fäst sig vid, hvad folket tänker i Stockholm. Men vi landsortsrepresentanter känna till tänkesätten i *landsorten*, och det kan

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
Forts.)

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

jag försäkra herrarne, att i landsorten är entusiasmen för rösträttsreformen icke så stor. Jag tror till och med, att om man frågade majoriteten bland mina valmän. skulle de säga, det är bra som det är.

Jag kan icke underlåta att yttra ett par ord till den talare på stockholmsbänken, som med sådan kraft framhöll de bevis på entusiasm, som man i dessa dagar fått bevittna. Men denna entusiasm hafva de blifvit *befalda* att visa, så att den är sannerligen icke mycket värd. Talaren har sjelf *erkänt*, att de blifvit befalda dertill. Ur ett manifest — så tror jag det kallades — uppläste han orden: »påtryckning anbefalles». Ja, de hafva icke blott blifvit befalda, saken är äfven förenad med ekonomiska uppoffringar, som jag vet, att många af dem bedt att få slippa. Jag har hört arbetare klaga öfver att de äro *tvungna* att lyda.

Under sådana förhållanden och då litet hvar måste maka åt sig i sina åsikter, och då stämningen i kammaren är sådan, synes det, med de åsikter jag hyser, knappt återstå något annat än att yrka bifall till utskottets förslag med de ändringar, som herr Pehrson i Törneryd föreslagit.

Herr Darin: Herr talman! Mina herrar! Man torde med skäl ha väntat, att någon af de konstitutionsutskottets ledamöter, som inom utskottet omfattat det förslag till valrättens utvidgning, hvilket framlagts af ett betydande antal ledamöter af kammaren, äfven här i kammaren skulle gifvit tillkänna sitt intresse för förslaget framgång. Hvad mig angår, var jag olyckligtvis af en familjeangelägenhet under gårdagen hindrad att närvara och beröfvades derigenom tillfälle att få kännedom om de anmärkningar, som till äfventyrs framkommit mot ifrågavarande förslag och möjligen också mot de uttalanden jag jemte en medreservant gjort i vår reservation. Jag skall därför icke alls inlåta mig på någon realitetsbehandling af frågan. Jag vill blott säga så mycket, att, då konstitutionsutskottet började behandla detta viktiga ärende, jag för min del gick till arbetet med lif och lust och det allvarligaste uppsåt att efter min förmåga söka främja en lycklig lösning af frågan. Dervid leddes jag af den uppfattningen, att rätta lösningen borde sökas i en ombyggnad på den förut gifna grunden. I denna uppfattning stärktes jag deraf, att så väl Kongl. Maj:ts förslag som flertalet af de förslag, som framlagts af motionärer i kammaren, hvilade just på denna grund. Af dessa förslag är ett, Kongl. Maj:ts, redan dömdt. Jag skulle för min del vilja säga, att jag finner, att det kunnat förtjena en något mildare dom, än man från många håll uttalat öfver detsamma. Utskottets förslag är likaledes, enligt min uppfattning, redan dömdt, och från min sida vill jag säga, att jag kan icke anse, att det kunnat få en nog hård dom. Hvad herr von Friesens m. fl. förslag angår, har jag ansett, att detta förslag af alla de bygnader, som nu uppförts på den anförda grunden, företer

de renaste och bestämdaste linierna, och detta var för mig bestämmande, då jag inom utskottet yrkade bifall till detta förslag, och jag måste här vidhålla detta yrkande.

Skulle det emellertid visa sig, särskildt efter det beslut, som Första Kammaren redan fattat, att inom denna kammare ifrågasvarande förslag icke erhåller tillräckligt understöd för att vinna framgång, vill jag redan nu ha uttalat, att jag för min ringa del och med min röst skall med glädje främja ett förslag, som afser en lösning på annan grund, för såvidt detta förslag synes mig vara antagligt och lämpligt.

Herr talman, jag kommer emellertid att vidhålla mitt yrkande om bifall till den af herr von Friesen m. fl. väckta motionen.

Herr *Faxe* instämde häruti.

Herr Olofsson i Digernäs: Från två landtmannaföreningar har det kommit mig tillhanda resolutioner, som gå derpå ut, att samlingspartiets förslag i rösträttsfrågan måtte antagas. De ansågo tillika, att efter härordningsfrågans lösning i fjol är detta det minsta man kan begära. Jag vill nämna detta, för att man icke skall tro, att det allenast är *socialister* som ropa på utsträckning af rösträtten, utan äfven *landtmän*, som vilja, att man icke skall stå på samma ställe och stampa. Jag hoppas, att kammaren icke nu fattar ett beslut, som liknar det, som Första Kammaren fattat, ty för min del anser jag detta mera som ett gyckel. Man kan nemligen icke komma med en så orimlig fordran, sedan härordningsfrågan blifvit löst, som att börja en utredning om proportionella val, graderad röstskala med mera dylikt. Man vill ha ett *definitivt* beslut i frågan.

Herr talman, jag yrkar afslag å utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Byström: Som frågan inträdt i ett något annat läge, sedan jag i går hade ordet, ber jag, herr talman, att nu få återtaga mitt yrkande på återremiss.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o på bifall till utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan, 2:o på bifall till berörda hemställan med de ändringar deri, som af herr Pehrson i Törneryd under öfverläggningen föreslagits, och 3:o på afslag å utskottets hemställan. Herr talmannen ansåg den under 2:o framställda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits yrkandet om afslag å utskottets hemställan, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i tredje punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 6 med de ändringar deri, som af herr P. Pehrson i Törneryd under öfverläggningen föreslagits, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 87 ja men 138 nej; och hade kammaren alltså afslagit utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Ordet begärdes häruppå af

Herr Pehrson i Törneryd, som yttrade: Jag anhåller att få till protokollet reservera mig mot kammarens genom voteringen om punkt 3 nu fattade beslut.

Häruti instämde herrar *Sandquist, Almqvist, Åkerlund, Pettersson* i Österhaninge, *Mallmin, Persson* i Borrby, *Jönsson* i Färeköp, *Svensson* i Olseröd, *Söderberg, Wiklund, Dahn, Boström, Wahlgren, Lindvall, Göransson, Nilsson* i Skärhus, *Svensson* i Saläng, *Nilsson* i Skrafvelsjö, *Andersson* i Pettersborg, *Larsson* i Presstorp, *Odqvist, Andersson* i Helgesta, *Hazén, Gustafsson, Jonsson* i Hökhult, *Johansson* i Afösa, *Olsson* i Ättersta, *Danielsson, Andersson* i Vestra Nöbbelöf, *Jönsson* i Mårarp, *Jönsson* i Yngsjö, *Andersson* i Löfhult, *Wallmark, Carlheim-Gyllensköld, Johansson* i Berga, *Eriksson* i Lindhult, *Sjö, Bengtsson* i Häradsköp, *Hultstein, Ericsson* i Ofvanmyra, *Öberg, Emthén, Bergström* i Skidsta och *Burman*.

Efter föredragning häruppå af utskottets under *punkten 1:o* gjorda hemställan anförde

Friherre Barnekow: Jag anhåller att få yrka afslag å den kongl. propositionen.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

I fråga om *punkten 2:o mom. b)*, som härefter föredrogs, yttrade

Herr Branting: Jag yrkar bifall till min motion.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr talmannen gaf propositioner *dels* på bifall till utskottets i förevarande moment gjorda hemställan, i hvad densamma anginge den af herr Branting väckta motionen n:o 181, *dels ock* på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till herr Brantings omförmälda motion; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl och företogs jemväl efter följande nu anslagna, af kammaren godkända voteringsproposition:

*Angående
valbrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i andra punkten mom. b) af utskottets förevarande utlåtande n:o 6, i hvad samma hemställan angår den af herr K. H. Branting väckta motionen n:o 181, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit herr Brantings omförmälda motion.

Omröstningen utföll med 156 ja mot 68 nej; och hade utskottets hemställan alltså bifallits af kammaren.

Mom. c) och d).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Vid föredragningen af *mom. e)* anförde

Herr von Friesen: Jag ber att få omförmäla, att jag fått mig tillsända mötesresolutioner ifrån åtskilliga ställen i landet med anslutning till den af liberala samlingspartiet väckta motionen.

Sålunda finnes här en resolution ifrån Söderhamn, undertecknad af Afzelius, Centerwall och Sahlström, deri ett uttalande göres, som äfven, om ock i olika former, återfinnes i en och annan af de öfriga resolutionerna, nemligen att bifallet till den af oss väckta motionen skulle anses »endast såsom ett steg på vägen till målet: den allmänna rösträtten»; vidare är det en mötesresolution ifrån Kristianstad, undertecknad Ljunggren och Nilsson; vidare är det en resolution ifrån Hammerdal, undertecknad Ahlén; vidare en ifrån Rönninge i Södertörn, undertecknad Karlsson; vidare en ifrån Vännäs, undertecknad P. A. Lindholm, ordförande; vidare en ifrån Gefle, undertecknad Gustaf Sandström, Ivar Löfström; vidare en ifrån Borlänge,

Angående valrätten till Andra Kammaren. (Forts.) undertecknad Otto Nordlund; samt slutligen en ifrån Arboga, undertecknad C. A. Berggren.

Jemte det jag öfvermålar dessa till mig öfversända resolutioner, ber jag, att, på skäl, som jag förut haft äran anföra, få yrka bifall till den af mig med flere väckta motionen.

Herr Olsson i Sörnäs: Jag har icke begärt ordet för att på något sätt söka öfvertyga hvarken den ene eller den andre af herrarne, utan endast för att meddela, att jag icke ifrån den valkrets jag tillhör fått någon som helst föreskrift beträffande hvilken ställning jag borde intaga till den här föreliggande frågan. Jag har emellertid undertecknat den af herr von Friesen framburna motionen, och jag må säga, att jag aldrig haft anledning ångra detta, utan ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Eriksson i Elgered: På skäl jag förut anfört ber jag att få yrka bifall till motionen.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter framställda propositioner *dels* på bifall till utskottets i förevarande moment gjorda hemställan, och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den af herr von Friesen med flere i ämnet väckta motionen, förklarade herr talmannen, att han ansåge den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i andra punkten mom. e) af utskottets förevarande utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr S. G. von Friesen med flere i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 122 ja mot 103 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Sedan utskottets under *mom. f), g) och h)* gjorda hemställan härefter blifvit uppläst, lemnades på begäran ordet till

Herr Månsson: Herr talman, mina herrar! För att det vid denna riksdag må blifva något resultat af det arbete, som

nedlagts på denna stora och viktiga fråga, och för att det utan uppskof må kunna ytterligare arbetas på densammas lösning, skall jag anhålla att få framställa ett förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t. I detta skrifvelseförslag är klämman lika lydande med klämman i det skrifvelseförslag, som Första Kammaren redan antagit, men motiveringen är något olika medkammarens. Jag skall be att få uppläsa detta skrifvelseförslag, som har följande lydelse:

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

De mångskiftande meningar, som funnit uttryck i ett stort antal inom Riksdagen väckta motioner och i konstitutionsutskottets i ärendet afgifna utlåtande med dervid fogade reservationer, vittna derom, att ögonblicket ännu icke är inne för en definitiv lösning af den stora och för vår samhällsordning så betydelsefulla fråga, som genom den kongl. propositionen blifvit bragt under Riksdagens behandling. Endast derom synes man vara mera allmänt ense, att vid ändring i rösträttsbestämmelserna valrätt bör inträda först vid 25 års ålder, under förutsättning att vederbörande icke uraktlåtit sina åligganden i afseende på värnpligt och skattepligt; men rörande sättet i öfrigt för frågans lösning har icke inom Riksdagen någon stadgad öfvertygelse ännu kunnat bringas till stånd. Det synes därför vara nödigt, att, i öfverensstämmelse med hvad som redan uttalats i Riksdagens skrifvelse af den 10 maj 1900, en fullständigare och mer ingående undersökning af frågan eger rum, än som genom nu verkställda utredningen kommit densamma till del. Vid en sådan undersökning, vare sig densamma anses böra öfverlemnas åt en komité eller verkställas på annat sätt, synes äfven böra komma under bedömande, huruvida en reform af landets representation skulle hellre än på ändring i gällande censusbestämmelser kunna, med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land, grundas på allmän rösträtt i förening med införandet af en proportionel valmetod.

Med hänvisning till hvad sålunda anförts, hemställes, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta verkställa en från alla synpunkter fullständig utredning af frågan om utsträckt valrätt till Riksdagens Andra Kammar samt för Riksdagen, om möjligt, vid början af 1904 års riksmöte framlägga resultatet af denna utredning jemte de förslag, Kongl. Maj:t finner deraf föranledas.

Jag anhåller, herr talman, om proposition på detta mitt förslag.

Med herr Månsson förenade sig herrar *Meyer, Wahlquist, Eklundh* i Lund, *Pantzarhieln, Trolle, Trapp, Lorichs*, greve *Hamilton*, *Jönsson* i Gammalstorp, *Sandwall, Carlheim-Gyllensköld, Bengtsson* i Bjernalt, *Ericson* i Ransta, *Andersson* i Himmelsby, *Björck, Nilsson* i Kattleberg, *Lindgren* i Oskarshamn och *Johansson* i Stensjö.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Vidare yttrade

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Jag yttrade i går, då jag hade ordet, att jag skulle, när förhandlingarna komme till denna punkt, framställa ett yrkande om ett skrivelseförslag. Det kan då synas ligga närmast till hands, att jag framställer yrkande på det skrivelseförslag, som jag framlagt i min reservation. Detta kommer jag emellertid icke att göra, utan jag skall i stället be att få yrka bifall till det af herr Ivar Månsson nu framställda förslaget. Skälen härtill skall jag i korthet anfiva.

Herr Ivar Månssons skrivelseförslag är lika lydande med det af Första Kammaren antagna med uteslutande af några rader i motiveringen. Herr Ivar Månssons förslag till motivering slutar med uttalandet af möjligheten att införa den proportionella valmetoden; men så kommer följande ord, som Första Kammaren tillagt i sin motivering: »anordnad vare sig med medelbara eller omedelbara val, eller med tillämpning af graderad röstskala, eller andra bestämmelser, som må vara egnade att åt de nu representerade bibehålla ett skäligt inflytande på afgörandet af landets angelägenheter.» Hvad möjligheten att få medelbara val angår, så anser jag, att det icke bör särskildt framhållas, då det mer och mer visat sig, att de medelbara valen icke tillfredsställa den allmänna meningen i landet. Hvad den graderade skalan angår, så, hvilken åsigt man än må hysa derom, har det emellertid visat sig, att någon större anslutning icke finnes för en sådan skala, och jag anser därför gagnlöst att nu särskildt framhålla densamma. Hvad de följande orden angår, synas de mig vara alldeles onödiga. Ty den utredning, som afses, måste naturligtvis gå ut på rösträttsfrågans lösning på ett sätt, som tillgodoser verkligt befogade samhällsintressen. Jag anser mig sålunda kunna gå med på, att dessa ord uteslutas.

Hvad sjelfva skrivelseförslaget från Första Kammaren angår, är jag för min del icke mycket entusiast för detsamma, utan skulle hellre vara böjd för att yrka bifall antingen till den af mig eller till den af herr Berg framställda reservationen. Men då jag anser, att det är af vigt, att en skrivelse kommer till stånd, och då jag fruktar, att ett sammanjemkningsförsök kan leda dertill, att vi icke kommer till något resultat, tror jag, att det klokaste Andra Kammaren nu kunde göra, vore att antaga det af herr Ivar Månsson framställda förslaget. Då behöfves ingen särskild sammanjemkning, utan förhållandet blir detsamma som när 1900 års skrivelse i samma fråga beslöts; i ty att då i båda kamrarna framlades förslag till lika lydande skrivelser, men Andra Kammaren uteslöt vissa punkter och sedan togs det öfriga såsom båda kamrarnes beslut. På detta sätt kommer man till ett positivt förslag, och med detta vinnes, att Riksdagen verkligen har uttalat sig i frågan.

På grund af hvad jag nu anfört, får jag, såsom sagdt, yrka bifall till herr Ivar Månssons förslag.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Herr *Ernst Carlson* instämde häruti.

Herr Larsson i Mörtlösa: Vid det förhållande att kammaren afslagit det yrkande, som framstälts af herr Pehrson i Törneryd, i hvilket yrkande jag instämt, ber jag nu att få yrka bifall till det af herr Ivar Månsson framställda förslaget om en skrivelse till Kongl. Maj:t.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag skall be att få yrka afslag å herr Ivar Månssons skrivelseförslag.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Elgered, *Styrlander*, *Jansson* i Edsbäcken, *Göransson*, *Olofsson* i Digernäs, *Johnsson* i Bollnäs, *Emthén* och *Hansson* i Solberga.

Herr Nilsson i Skärhus: Då jag ej förut under diskussionen yttrat mig i frågan, skall jag nu be att få säga ett par ord.

Genom Riksdagens senaste beslut att skrifva till Kongl. Maj:t i detta ärende, fördröjdes endast lösningen af den viktiga frågan; säkerligen hade vi i annat fall fortare kommit till ett tillfredsställande resultat. Ett bifall till det nu af herr Ivar Månsson framställda skrivelseförslaget skulle enligt min mening komma att ytterligare uppskjuta frågans lösning, helst som i detta förslag eventuellt begäres, att den skulle vidare utredas af en komité. På denna grund kan jag för min del icke vara med om detta skrivelseförslag. Jag kan så mycket mindre vara med om detsamma, som motiveringen äfven innehåller en begäran, att det blifvande förslaget eventuellt skall grundas på proportionella val. Ty sådana vals införande skulle enligt min åsigt komma att blifva mycket farliga, och leda till att städerna vid valen blefve öfvermäktiga och att allt hvad landtmän heter så småningom skulle uteslutas från denna kammare.

På grund af hvad jag anfört, anhåller jag att få instämma i herr Pehrsons i Törneryd afslagsyrkande.

Herr Persson i Stallerhult: Då kammaren nyss genom resultatet af de skedda voteringarne visat, att den icke vill vara med om att upphäfva den olika representationsrätten mellan stad och land, anser jag det icke vara lämpligt att i skrivelse till Kongl. Maj:t begära denna representationsrätts upphäfvande. Likaledes tycker jag, att, då vi äfven genom votering visat, att vi icke velat antaga nu debatterade förslag, därför att vi frukta för, att det skulle leda till allmän rösträtt, anser jag det olämpligt att skrifva till Kongl. Maj:t och begära allmän rösträtt.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Äfven jag yrkar därför afslag å herr Ivar Månssons förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Söderberg* och *Lindgren* i Islingby.

Friherre Barnekow: Vi ha nu i snart två dagar debatterat denna fråga, och vi hafva derunder varit ense om, att den är en både för svenska folket och hela landet mycket vigtig fråga. Jag hemställer till kammaren, om det under sådana förhållanden kan vara lämpligt att antaga en skrifvelse, som jag för min del åtminstone aldrig sett, utan endast hört uppläsas. Kan det verkligen vara lämpligt att besluta på det viset i en så vigtig fråga som denna? Kunna herrarne en gång i framtiden stå för hvad herrarne nu vilja skriva om? Eller är det meningen att besluta ett visst skrifvelsförslag och sedan, när regeringen framlägger ett förslag i öfverensstämmelse med Riksdagens begäran, att icke vara med derom? Skola vi stå för hvad vi skriva, skola vi också *veta*, hvad vi skriva om. På grund häraf yrkar jag afslag.

Häruti instämde herrar *Dahn*, *Wittsell*, *Svensson* i Olseröd, *Jönsson* i Färeköp och *Anderson* i Hasselbol.

Herr Olsson i Stockholm: Äfven jag skall be att få yrka afslag å herr Ivar Månssons skrifvelsförslag, men icke på den grund som angifvits af min ärade vän, herr Persson i Stallerhult. Hade skrifvelsen afsett ett rent och klart uttalande, att man önskade allmän rösträtt och utjemning af skilnaden mellan representationsrätten för land och stad, skulle äfven jag varit med om denna skrifvelse, sedan de positiva förslagen blifvit förkastade. Men nu innehåller denna skrifvelse något helt annat och den innebär dessutom, enligt min mening, endast ett ytterligare uppskjutande af den vigtiga frågans lösning.

Jag har två skäl, hvarför jag icke kan vara med om en så beskaffad skrifvelse. För det första, derför att sjelfva klämman endast innehåller en begäran om en ny fullständig utredning af frågan om utsträckt valrätt till Riksdagens Andra Kammare. Men en dylik utredning har Riksdagen redan en gång begärt och fått, fullt tillräcklig för att kunna fatta sitt beslut i saken. Att då ånyo komma fram och begära en fullständig utredning, anser jag för min del vara alldeles opåkalladt och onödigt. För det andra kan jag icke vara med om denna skrifvelse, derför att i dess motivering begäres, att den utsträckta valrätten eventuellt skall grundas på den proportionella valmetoden. Jag tror icke, att denna valmetod är lämplig eller ens möjlig i vårt land med dess lokalt vidsträckt valkretsar och dess föga utvecklade partiförhållanden. Det synes mig då vara föga välbetänkt och endast ledande till att hela frågan förfuskas och snedvrides, att på förhand fastslå tillämpningen af

den proportionella valmetoden, hvars omöjlighet vid riksdagsmannaval hvar och en på förhand måste inse. Vi ha icke ens kommit så långt, att denna metod kan tillämpas vid valen inom Riksdagen, mycket mindre då vid valen ute i landet, der föga kännedom om denna metod finnes hos valförrättarne och ännu mindre hos valmännen.

På grund af hvad jag nu anfört, kan jag icke annat än yrka afslag å herr Ivar Månssons skrifvelseförslag.

I detta yttrande instämde herrar *Bromée* i Billsta, *Ericsson* i Ahlberga, *Nordin* i Hammerdal, *Starbäck*, *Eriksson* i Bäck, *Jansson* i Edsbäcken, *Norberg* och *Jönsson* i Yngsjö.

Herr Meyer: Så vidt jag kan finna, skulle, derest den nu föreslagna skrifvelsen blefve aflåten, Kongl. Maj:t få fullkomligt fria händer att pröfva frågan från alla sidor, och om en komité blefve tillsatt, skulle äfven denna erhålla fria händer.

Nu håller jag emellertid före, att, äfven om någon riksdags-skrifvelse icke kommer till stånd, måste Kongl. Maj:t i alla fall på eget initiativ taga upp frågan. Detta är nemligen icke en fråga, som enbart berör Riksdagen, utan den berör *hela* landet. Kongl. Maj:t kan därför icke låta densamma falla, äfven om Riksdagens Andra Kammare skulle motsätta sig ytterligare åtgärder för dess lösning. Men huru skulle det se ut, om Kongl. Maj:t finge taga upp frågan på eget initiativ, mot Andra Kammarens uttalade önskan? Detta skulle innebära, att Andra Kammaren blifvit efter och icke kunde följa med opinionen ute i landet. Jag fruktar för, att detta skulle lända denna kammare till stor skam.

Jag yrkar bifall till herr Ivar Månssons förslag.

Med herr Meyer förenade sig herrar *Mallmin*, *Lindblad*, *Wallis*, *Branting*, *Moll*, *Nordström* i Stockholm, *Pettersson* i Södertelje, friherre *De Geer* och *Almqvist*.

Herr Waldenström: Herr talman! Mina herrar! Jag fruktar för, att det icke går an att utan vidare ur motiveringen till Första Kammarens skrifvelse utesluta de sista raderna. Som herrarne se af denna skrifvelses lydelse, inledes sjelfva klämman med en hänvisning till »hvad sålunda anförts». Om vi nu ur motiveringen, hvarpå dessa ord syfta, utesluta en del, vid hvilken Första Kammaren kanske lagt ganska stor vikt, så hafva ju kamrarne icke fattat samma, utan helt olika beslut. Jag kan icke förstå, huru i sådant fall konstitutionsutskottet skulle kunna åstadkomma en sammanjemkning. Det är icke tillräckligt, att de föregående meningarne äro gemensamma. Konseqvensen derutaf skulle ju blifva, att man kunde taga bort hvad som helst utom den första meningen.

Så vidt jag förstår, måste vi, om vi vilja hafva fram skrifvelsen,

Angående taga den sådan, som den lyder enligt Första Kammarens beslut, valrätten till Andra Kammaren.

(Forts.)

Herr David Bergström: Herr talman! Mina herrar! Det förvånade mig att höra en så gammal riksdagsman som herr Waldenström vara så okunnig om, huru det går till att besluta skrivelser af Riksdagens båda kamrar. Om båda kamrarne enas i fråga om klämman, så kunna de vara helt skiljaktiga i fråga om motiveringen. Den ena kammaren kan ur motiveringen utesluta en punkt och den andra kammaren en annan punkt. De sålunda uteslutna punkterna falla då fullkomligt bort i riksdagsskrifvelsen. Till och med om den ena kammaren skulle utesluta *hela* motiveringen och endast antaga klämman, afgår i alla fall en riksdagsskrivelse i ärendet. Detta borde så mycket mindre vara obekant för herr Waldenström, som Riksdagen år 1900 beslöt en skrivelse i rösträttsfrågan, dervid Andra Kammaren ur motiveringen uteslöt en hel del punkter, som sålunda icke kommo med i skrifvelsen.

Hvad föreliggande fråga beträffar, kommer jag att rösta för bifall till det af herr Ivar Månsson väckta förslaget. Jag är visserligen icke i allo ense med honom om förträffligheten af den föreslagna motiveringen, men jag anser det vara af synnerligt stor vikt, att Riksdagen nu, för att begagna ett uttryck, som numera vunnit häfd i riksdagsspråket, stryker under, att Riksdagen vill, att regeringen — icke den nuvarande, enligt min mening, utan en annan regering — på allvar tager rösträttsfrågan om hand.

Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till herr Ivar Månssons förslag.

Friherre Barnekow: En talare har här i afton sagt, att hvad än Andra Kammaren beslutar, så lär regeringen i alla fall taga frågan om hand. Han tillade emellertid, att vi nu måste skriva till regeringen såsom en opinionsyttring för att derigenom visa folket i landet, hvad vi verkligen vilja. Ja, mina herrar, om vi nu verkligen kunde visa folket, hvad vi vilja! Men det är just detta, som vi *icke* kunna. Jag hemställer då, om det verkligen är skäl att ännu en gång narra regeringen. Vi hafva gjort detta en gång, och regeringen har fått uppbära mycken smälek, för att den då lät lura sig. Skola vi nu tvinga regeringen att afgå samt anhålla, att den nya regeringen ville framlägga ett förslag, som vi i sjelfva verket ej vilja hafva, för att derefter i sinom tid köra bort äfven den nya regeringen, när densamma framlagt det begärda förslaget?

Nej, det fordras verkligen försigtighet. Andra Kammaren borde hafva lärt sig att vara så försiktig, att kammaren icke såsom opinionsyttring antager ett förslag, som kammarens ledamöter hvarken sett eller läst, utan endast en gång hört uppläsas.

Jag kan icke vara med om sådant, utan yrkar fortfarande afslag å skrivelselförslaget.

Herr von Schéele: Herr talman! När jag i går yttrade mig, kunde jag ju formelt icke göra annat än yrka afslag å det moment, som då förelåg till afgörande. Icke dess mindre uttalade jag ganska bestämdt, hurusom mina sympatier gingo i riktning af hvad som gemenligen kallas för *allmän rösträtt*. Jag nämnde tillika, att det syntes mig, som om saken fått det jemförelsevis lyckligaste uttrycket i herrar Bergs och Boëthius' reservationer.

Nu åter har framställts ett förslag, som visserligen afser en skrifvelse i liknande syfte, men med en kläm, som jag bekänner vara för mig, genom frånvaron af hvarje bestämd anvisning, föga tilltalande. Detta hindrar mig emellertid icke från att ansluta mig till herr Ivar Månssons förslag, enär det i motiveringen upptager hvad som ligger mig om hjertat. Jag tror dessutom, att vi skulle komma i en mycket skef och falsk ställning, om denna kammare stannade vid att afslå alla positiva uttalanden i detta afseende, lemnande initiativet härvidlag uteslutande åt Första Kammaren. Huru skulle sådant rimma sig med Andra Kammarens värdighet, hvars uppgift det ju är att företrädesvis upprätthålla framåtskridandets idé inom samfundslifvet?

Hvad i det först nu framlagda skrifvelseförslaget säges, synes mig äfven vara af så enkel natur, att man icke behöfver någon längre tid för att tänka sig in deri. Principielt är jag likasom konstitutionsutskottets ärade vice ordförande mycket emot antagandet af nya förslag, som framkomma under debatten. Men detta förslag innehåller intet nytt. Vi hafva fastmer i det föreliggande utskottsutlåtandet jemte reservationer haft direkt anledning att fatta en själfständig position till de få och enkla tankar, som här träda oss till mötes. Det, som i denna hemställan föreslås, är ju ingenting annat, än att det skulle tagas i öfvervägande, buruvida *på grundvalen af inträdande valrätt vid 25 års ålder och under förutsättning, att vederbörande icke uraktlåtit sina åligganden i afseende på värnpligt och skattepligt*, en reform af rösträttsbestämmelserna skulle hellre än *på ändring i gällande censusbestämmelser kunna, med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land, grundas på allmän rösträtt* i förening med införandet af *proportionella val*. Der finnes säkerligen, mina herrar, häruti icke det allra minsta, som icke hvar enda en bland oss mycket väl vet huru han har att ställa sig till.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till herr Ivar Månssons förslag.

Herr Jansson i Krakerud: Vi hafva under innevarande riksdag haft att behandla fem å sex grundlagsändringsförslag angående rösträttsfrågan och hafva afslagit dem alla. Nu sade den siste talaren, att om vi icke antog ett skrifvelseförslag, som framställts af herr Billing i Första Kammaren och upptagits af herr Ivar Månsson i den Andra, skulle vi komma i en mycket skef ställning.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Jag undrar emellertid, om vi icke skulle komma i en skefvare ställning genom att antaga detta förslag. Man lär väl icke kunna inbilla folk, att detta skulle vara en reform, ty hade man önskat en sådan, så hade man väl tagit något af de positiva förslagen. Då detta således endast skulle vare ett maskeradt afslag, vore det väl kammaren mera värdigt att säga ifrån, att kammaren ej vill vara med om sådant.

Jag skall icke göra något yrkande.

Herr Elowson: Såsom jag redan i går yttrade, anser jag, att krafvet på en förändring af rösträttsförhållandena icke låter sig afvisas. Kamrarna hafva nu fattat sådana beslut, att något positivt förslag icke kommer att hvila för grundlagsenlig behandling till en kommande Riksdag. Jag anser vid sådant förhållande, att man bör öfverlemna åt regeringen att taga frågan i sin hand och underkasta densamma en förnyad pröfning. Man har icke velat gå successivt till det mål, som kan betecknas såsom slutmålet för rösträttsrörelsen, nemligen den allmänna rösträtten. Har man icke velat stegvis gå dit, synes det mig, att man bör hemställa hos regeringen, att regeringen ville utarbete ett sådant förslag, som erfordras för att komma till detta slutmål. Jag tror, att man kan få ett förslag, som tillfredsställer landets lugna utveckling; och i den meningen skall jag be att få yrka bifall till skrifvelseförslaget, sådant det nu föreligger och såsom det är framställt af herr Ivar Månsson.

Häruti instämde herrar *Göthberg* och *Spangenberg*.

Herr Boëthius: Herr talman! Mina herrar! Jag ber blott att få afgifva en bestämd *protest* mot den näst siste ärade talarens yttrande, att detta är ett maskeradt afslag. Det *är* det icke, men taga vi hans yrkande, blir det klart afslag.

Herr Kvarnzelius: Om detta förslag hade framkommit från sådant håll, att man kunnat ha något förtroende därför, så skulle jag ha varit med om att yrka bifall till detsamma. Men herrarne få ursäkt mig, om man ställer sig, minst sagdt, tveksam gent emot ett förslag, som framkommit från ett håll och från en person, som nyss förut här i kammaren yttrat sig i rösträttsfrågan på det sätt han gjort. Nej, mina herrar, jag tror det är bättre att låta valmännen taga denna fråga i sin hand. Jag kommer ej att rösta för skrifvelseförslag.

Herr Meyer: Hvarenda talare, som uppträdt i denna fråga under dessa båda dagar, har förklaradt, att något måste göras i denna rösträttfråga. Hvad är det då, som gifvit anledning till, att alla kommit till den uppfattning, att något måste göras i rösträttsfrågan? Jo, krafvet från dem, som man brukar beteckna såsom de orepresenterade, men hvad är det då, som dessa kräfva? Jo,

allmän rösträtt. Nu har det ej varit *något* förslag, som kammaren kunnat antaga. Det är blott ett enda förslag, som gått ut på allmän rösträtt, nemligen herr Brantings, och det ansågo vi gå för långt. Sedan vi alltså alla blifvit ense om, att något borde göras och att det enda, som kunde göras, blott vore att få fram ett förslag till allmän rösträtt, och när det nu gäller att få fram en skrifvelse för att begära ett nytt sådant förslag, säger man: nej, vi vilja ej ens pröfva ett nytt förslag till allmän rösträtt. Det är ej ens ett spår till konsekvens i detta.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Friherre Ericson: Herr talman, mina herrar! Friherre Barnekow sade, att det förslag, som här är framlagdt af herr Ivar Månsson, har han icke förut fått kännedom om annat än genom den här skedda uppläsningen. Jag vet icke, huru förhållandet är med honom, men vi andra åtminstone hafva haft tillfälle att taga del af det tryckta förslaget, som vi haft här framför oss, sedan vi i afton samlades. Således ha vi haft grundligt tillfälle att taga del af detsamma.

Vidare framhöll han, att vi nu skulle komma att göra på samma sätt som för två år sedan eller år 1900, nemligen komma med en skrifvelse, mer eller mindre intetsägande, och derigenom narra en regering, såsom måhända fallet varit med vår skrifvelse af år 1900. Derigenom skulle vi, såsom en talare bakom honom här framhöll, endast låta ny regering stupa. Det är ej rätt, hvad friherre Barnekow säger i detta hänseende, ty genom den diskussion och den behandling, som frågan nu fått, är det en väsentligt annan ledning, som nu föreligger för Kongl. Maj:t till bedömande af, huru denna kammare verkligen tänker i denna så viktiga och betydelsefulla fråga. Och för öfrigt är den skrifvelse, som här föreligger, ej hållen i så sväfvande ordalag, som fallet var med den vi aflåto år 1900, utan hvad denna skrifvelse, såsom den här är föreslagen, innehåller, är ganska positivt, hvad de deri uttryckta önskningarna vidkommer.

Under sådana förhållanden, herr talman, vidhåller jag hvad jag, då jag förut hade ordet, yrkade, nemligen antagande af ett skrifvelseförslag. Jag stälde mig då på basen af herrar Boëthius' och Bergs skrifvelseförslag, ty jag hade icke något annat att göra. Nu deremot förenar jag mig med herr Boëthius om att lemna detta yrkande och öfvergifva hans skrifvelseförslag och instämmer i stället i det förslag till skrifvelse, som af herr Ivar Månsson framstälts.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr talman! Jag skulle kunnat vara med om ifrågavarande skrifvelseförslag, derest det icke gälde något annat uttalande än det, som står i förslagets kläm och som lyder sålunda: »att Kongl. Maj:t ville låta verkställa en från alla synpunkter fullständig utredning af frågan om utsträckt valrätt till

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Riksdagens Andra Kammare samt för Riksdagen, om möjligt, vid början af 1904 års riksmöte framlägga resultatet af denna utredning jemte de förslag, Kongl. Maj:t finner deraf föranledas.» När man emellertid i motiveringen till detta skrifvelseförslag vill inrycka, bland annat, ett uttalande för det proportionella valsättet, då blir jag betänksam. Om det nemligen innebär hvad som hittills blifvit framhållet såsom ett alldeles oefftergiftigt vilkor för att kunna tillämpa den proportionella valmetoden, jag menar, att valdistrikten skulle blifva flere gånger större, än hvad de nu äro, förstår jag icke, huru det skall vara möjligt att ställa till så, att det skall blifva någon belåtenhet i landet med ett sådant tillvägagångssätt. Redan nu äro valkretsarne alldeles för stora på landsbygden, der befolkningen är gles. Hvad skulle det då icke blifva, om man skulle göra valkretsarne 3—4—5 gånger så stora, som de äro nu. Det blir emellertid ett oefftergiftigt vilkor, så framt den proportionella valmetoden innebär, att man måste välja minst tre, helst ännu flera riksdagsmän för hvarje valkrets. Det är *den* omständigheten, som gör, att jag för min del är rädd för att antaga denna skrifvelse. Jag vill härmed ha sagdt, att jag kan vara med om att stryka *all* motivering i skrifvelsen och i likhet med hvad herr Bergström nämnde taga bara skrifvelsens kläm.

Herr *Hammarström* instämde häruti.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Jag vill endast uttala den bestämda önskan, att, vare sig en skrifvelse kommer att aflåtas eller icke, regeringen oförtöfvadt måtte taga under öfvervägande rösträttsfrågan, denna landets lifsfråga, och med all makt söka föra den till ett lyckligt slut. Jag tror, att det är kammarens, jag tror, att det är Riksdagens, jag tror, att det är *hela folkets* önskan.

Med herr Zetterstrand förenade sig herrar *Åkertind* och *Centerwall*.

Friherre Ericson: Jag begärde ordet med anledning af herr Pehr Pehrsons uttalande.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten uppå, att hvad som ifrågasättes i motiveringen är icke annat än en *allmän* undersökning af alla de vilkor, som nu kunna inverka på bestämmelserna om den framtida utsträckningen af valrätten och att vid en sådan undersökning bör äfven komma under bedömande »*hurvida* en reform af landets representation skulle hellre än på ändring i gällande censusbestämmelser kunna, med upphäfvande af den olika representationsrätten för stad och land, grundas på allmän rösträtt i förening med införandet af en proportionel valmetod». Det få väl alla erkänna — äfven den ärade talaren herr Pehr Pehrson i Törneryd — att frågan om allmän rösträtt och proportionella val

har dock varit så mycket under diskussion och blifvit så allvarligt och så genomgående framhållen såsom betydelsefull, att man vid en dylik undersökning icke kan släppa den sidan af frågan, utan den *måste* komma in och bör *oafvisligen* tagas under öfvervägande. Om man således vill taga hänsyn till hvad här verkligen står, är det ingen fara å färde, ty det står, att det blott vore en *undersökning*, och att vid denna undersökning bör man äfven taga hänsyn till, *hurvida* man *möjligen* skulle kunna bygga på allmän rösträtt med proportionella val, och det är någonting annat, än hvad som herr Pehr Pehrson i Törneryd framställde, när han nyss sade, att vi *ovilkorligen* skulle vilja ha allmän rösträtt med proportionella val. Något sådant innebär *icke* denna skrifvelse, utan den innebär, att jemte undersökningen skall frågan om allmän rösträtt med proportionella val tagas under öfvervägande. Och *det* torde väl icke vara för mycket begärtdt, så skarpt som känslan för den allmänna rösträtten trängt igenom hos folket i denna stund, att den åtminstone samtidigt tagas under *öfvervägande* vid denna undersökning.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Härmed var öfverläggningen afslutad. Hvad utskottet i mom. f), g) och h) hemställt blef af kammaren bifallet. Beträffande det af herr Månsson under öfverläggningen framställda yrkandet gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till berörda yrkande och *dels* på afslag derå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det af herr Månsson under öfverläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit herr Månssons berörda yrkande.

Voteringen utföll med 117 ja mot 107 nej; och hade kammaren alltså bifallit det af herr Månsson under öfverläggningen framställda yrkandet.

Efter föredragning vidare af *mom. a)* begärdes ordet af

Herr Lindhagen, som anförde: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner *dels* på bifall till utskottets i förevarande moment gjorda hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den af herr Lindhagen i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i andra punkten mom. a) af utskottets förevarande utlåtande n:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å berörda hemställan bifallit den af herr C. A. Lindhagen i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utvisade 111 ja mot 64 nej; och hade utskottets hemställan alltså blifvit af kammaren bifallen.

Vid föredragning slutligen af utskottets i *mom. b)* gjorda hemställan, i hvad densamma afsåge den af herr Branting väckta motionen, n:o 182, biföll kammaren berörda hemställan.

§ 2.

Föredrogs Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 273, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 22, med anledning af en af herr R. Åkerman väckt motion angående skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om ändring i flottningsstadgan för nyttiggörande af rensnings- och affallsvirke i de norrländska skogarne; och beslöt Andra Kammaren, som den 10 innevarande maj afslagit en af dess tredje tillfälliga utskott i utlåtande, n:o 39 gjord hemställan om fattande af ett beslut af, bland annat, enahanda innehåll som det beslut, hvilket enligt berörda protokollsutdrag Första Kammaren antagit, att omförmälda delgifning icke skulle till vidare åtgärd föranleda.

§ 3.

Ordet lemnades härefter till

Herr vice talmannen Swartling, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få föreslå, att å föredragningslistan till morgondagens sammanträde ärendena måtte upptagas i följande ordning:

1:o) statsutskottets utlåtande n:o 92, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tillgodogörande af kronan tillhörig vattenkraft i Göta elf vid Trollhättan;

2:o) bevillningsutskottets betänkande n:o 39, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande;

3:o) bankoutskottets memorial n:o 12, i fråga om ändringar i bankoreglementet;

4:o) konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion angående ändring i § 75 riksdagsordningen;

och derefter öfriga ärenden i den ordning de äro uppförda å dagens föredragningslista.

Denna hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 4.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 120, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af förbättrade pensionsförmåner för vissa tjänstemän och betjente, hvilka i anledning af statens inköp af vestkustbanan öfvergått i statens jernvägars tjänst, och

n:o 121, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lifräntor för vissa tjänstemän och betjente, hvilka i anledning af statens inköp af bandelen Örebro—Frövi öfvergått i statens jernvägars tjänst.

Likaledes anmäldes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 123, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning angående statsbidrag till aflönande af vikarie för lärare eller lärarinna vid högre folkskola, och

n:o 124, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående folkskolelärares rätt till ålderstillägg.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial n:o 93, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande statsregleringen för år 1903; och

sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 11, angående anvisande af ersättning till sammansatta stats- och lagutskottets kansli samt gratifikation åt dess vaktbetjening.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

- herr *J. G. Hazén* från och med den 18 maj till riksdagens slut,
» *J. A. Kinnman* under 5 dagar från och med den 20 maj,
» *H. Öhngren* » 5 » » » 19 »
» *L. L. Lorichs* » 4 » » » 18 »
» *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra från och med den 17 maj till riksdagens slut,
» *E. Norman* från och med den 18 maj till riksdagens slut,
» *J. Hjelmérus* » » 17 » » »
» *C. E. Johansson* i Berga från och med den 20 maj till riksdagens slut.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,15 på natten.

In fidem

Herman Palmgren.